

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА**

Факультет геології, географії, рекреації і туризму

***Кафедра соціально-економічної географії і регіоназнавства
імені Костянтина Немця***

До захисту допустити

Завідувач кафедри _____ Людмила НЕМЕЦЬ

«_____» _____ 2025 р.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ МІСТ СВІТУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

Виконав: студент 4 курсу, групи ГЕ-41
спеціальності 106 «Географія»
ОПП «Економічна, соціальна географія
та регіональний розвиток»
Удовік Михайло Олександрович

Науковий керівник:
к. геогр. н., доцент Скриль Ірина Анатоліївна

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою

Голова ЕК Тарас ПОГРЕБСЬКИЙ

Секретар ЕК Олена ПЕДЬ

«_____» _____ 2025 р.

Харків – 2025

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ МІСТ	5
1.1.	Сутність поняття «глобальне місто»: еволюція підходів	5
1.2.	Основні характеристики та критерії глобального міста.....	12
1.3.	Методика визначення глобальних міст	16
РОЗДІЛ 2.	СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГЛОБАЛЬНИХ МІСТ СВІТУ.....	20
2.1.	Глобальні міста в світовій системі розселення	20
2.2.	Роль глобальних міст у світовій економіці.....	25
2.3.	Трансформація міських просторів глобальних міст.....	29
РОЗДІЛ 3.	ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ТА СТРАТЕГІЇ ГЛОБАЛЬНИХ МІСТ.....	39
3.1.	Особливості розвитку глобальних міст на прикладі кейсів глобальних міст світу.....	39
3.1.1.	<i>Кейс міста Нью-Йорк.....</i>	40
3.1.2.	<i>Кейс міста Сінгапур.....</i>	42
3.1.3.	<i>Кейс міста Париж.....</i>	44
3.2.	Урбаністичні виклики	49
ВИСНОВОК.....		60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....		64

ВСТУП

Глобальні міста виступають важливими суспільно-географічними утвореннями, які концентрують процеси урбанізації, економічного зростання, соціальної нерівності та екологічної напруги у світовому масштабі. Саме тут найяскравіше проявляється складний зв'язок між розвитком міських систем і викликами сталого розвитку. У контексті стрімкої урбанізації та зростання міської міграції глобальні міста стають не лише амбасадорами надмірної урбанізації, а й потенційними моделями її опанування. Аналіз сталих практик – таких як зелена інфраструктура, енергоефективні технології, управління відходами та низьковуглецевий транспорт – дозволяє визначити шляхи пом'якшення негативного впливу мегаполісів. Крім того, глобальні міста зосереджують значну частину світових ресурсів та економічної активності. Вивчення їхнього досвіду розвитку сприяє пошуку ефективних механізмів ресурсозбереження, мінімізації відходів і впровадження циклічної економіки. У цьому контексті дослідження глобальних міст є важливим внеском у формування адаптивних стратегій сталого розвитку, що підтверджує *актуальність обраної теми.*

Об'єктом дослідження є глобальні міста. Предметом дослідження - особливості розвитку глобальних міст світу та їх взаємодії.

Метою дослідження є суспільно-географічний аналіз розвитку глобальних міст світу, визначення проблем та перспектив їх розвитку.

Нами визначено наступні завдання дослідження:

- проаналізувати еволюцію наукових підходів до визначення поняття «глобальне місто», виокремити основні ознаки та критерії, що формують статус міста як глобального;
- розглянути сучасні методики і показники, що використовуються для ідентифікації глобальних міст у світовій урбаністичній системі;
- дослідити просторове розміщення та соціально-економічну роль глобальних міст у світовій системі розселення;

- вивчити особливості розвитку провідних глобальних міст світу на основі кейс-аналізу;
- оцінити основні виклики, з якими стикаються глобальні міста у сучасних умовах, зокрема екологічні, інфраструктурні, демографічні та соціальні, і визначити шляхи їх подолання.

Кваліфікаційна робота містить три розділи та складається з вступу, висновків, списку використаних джерел. Інформаційну базу дослідження складають різноманітні наукові джерела, що забезпечують комплексне бачення предмета вивчення. Зокрема, використано статистичні дані міжнародних організацій (ООН, OECD, Світового банку), глобальні рейтинги міст (GaWC, Global Cities Index, Smart City Index), бази даних міських індикаторів, а також аналітичні звіти провідних консалтингових компаній (PwC, McKinsey, AT Kearney). Важливим джерелом інформації стали наукові праці: монографії, статті в академічних журналах, матеріали міжнародних і національних наукових конференцій, дисертаційні дослідження та збірники наукових праць, що стосуються урбанізації, глобалізації та сталого міського розвитку.

У процесі дослідження застосовано комплекс традиційних та сучасних методів суспільно-географічного аналізу

Обсяг роботи складає 64 сторінки. Робота проілюстрована рисунками, схемами, таблицями, фото-матеріалами, картосхемами.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ МІСТ

1.1. Сутність поняття «глобальне місто»: еволюція підходів

Поняття «глобальне місто» виникло як відповідь на трансформації, що охопили урбанізовані простори наприкінці ХХ століття, на тлі прискорення процесів глобалізації, розвитку інформаційного суспільства та поглиблення економічної інтеграції між країнами. Формування цієї концепції стало результатом потреби пояснити нові функції окремих міст, які дедалі більше виступали не лише як національні столиці чи великі індустріальні центри, а як ключові вузли глобальної економіки, що впливають на транснаціональні фінансові, інформаційні, логістичні й управлінські потоки.

Історичні передумови формування концепції глобального міста пов'язані з декількома великими змінами в організації світової економіки. По-перше, наприкінці 1970-х – початку 1980-х років відбувся перехід від індустріального до постіндустріального типу виробництва. Високі технології, інформаційні ресурси, фінансові послуги та знання стали новими джерелами багатства, витіснивши традиційне промислове виробництво з лідируючих позицій. По-друге, міжнародні корпорації почали все частіше розміщувати своє управлінське ядро у провідних містах – фінансових і комунікаційних центрах, звідки здійснювалося управління глобальними ланцюгами вартості. Унаслідок цього деякі міста почали відігравати особливу роль як інтелектуальні, економічні та координаційні «столиці» світу [29].

Витоки концепції також слід шукати у працях, присвячених аналізу «світових міст», які з'являються ще у середині ХХ століття. У 1966 році німецький географ Пітер Холл у своїй книзі «Світові міста» окреслив просторову нерівномірність розвитку глобального капіталізму, акцентуючи на ролі міст як центрів управління, інформації та контролю. Ідеї Холла стали одним із теоретичних джерел для формування цілісної концепції глобального міста [13, 14, 15].

У 1980-х роках американський соціолог Джон Фрідман запропонував концепцію World City Hypothesis, в якій він виокремив особливу категорію міст, що контролюють потоки капіталу, людей та інформації у межах світової економіки. Він підкреслював, що світові міста – це не просто великі урбаністичні утворення, а специфічні простори, в яких сконцентрована влада над глобальними економічними процесами. Міста в цій гіпотезі виступають ключовими просторовими одиницями глобального капіталізму [9].

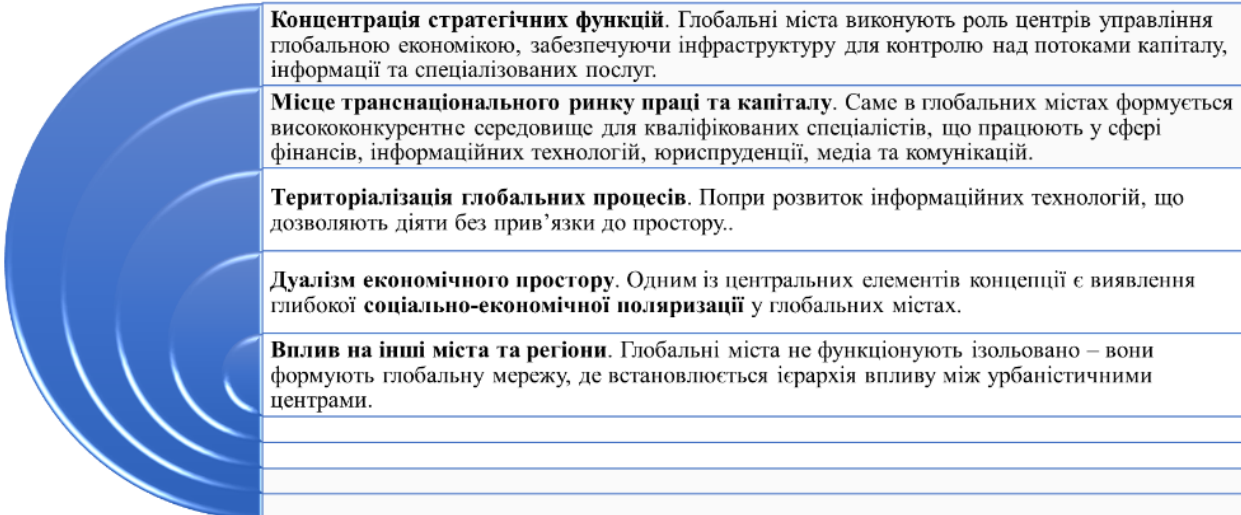
Проте найбільш визнаним і систематизованим підходом до осмислення глобального міста стала концепція, розроблена Саскією Сассен у праці *The Global City: New York, London, Tokyo* (1991) [27]. Вона обґрунтувала, що саме ці три міста стали «командними центрами» світової економіки, осередками глобального управління, фінансів і телекомунікацій. Сассен проаналізувала, як глобальні процеси змінюють локальні міські структури, формуючи нову конфігурацію простору, праці та влади. На відміну від попередніх концепцій, які розглядали міста переважно як елементи ієрархії, С. Сассен представила глобальне місто як функціональний вузол глобального мережевого суспільства [28, 29].

Таким чином, витoki концепції глобального міста ґрунтуються на поєднанні ідей урбаністики, економічної географії, соціології та економіки. Її формування стало наслідком усвідомлення того, що в умовах глобалізації саме великі міста – перш за все фінансово-інформаційні мегаполіси – стають головними агентами змін, що визначають структуру і динаміку світового простору. Ці міста вже не просто належать до держав – вони діють на глобальному рівні, часто виступаючи суб'єктами міжнародної політики, економіки та культури.

Основна теза Сассен полягає в тому, що глобальне місто – це не просто велике за розмірами чи населенням урбаністичне утворення, а вузол глобальної мережі, який виконує функції управління, координації, контролю й обслуговування міжнародних фінансових, виробничих і комунікаційних потоків. Ці міста стають головними аренами функціонування

транснаціонального капіталізму, оскільки саме тут розташовуються штаб-квартири транснаціональних корпорацій, глобальні біржі, аналітичні центри, банки, юридичні та консалтингові фірми, які опосередковують усю світову економіку [27].

С. Сассен виділила кілька ключових характеристик глобального міста (рис. 1.1):

Концентрація стратегічних функцій. Глобальні міста виконують роль центрів управління глобальною економікою, забезпечуючи інфраструктуру для контролю над потоками капіталу, інформації та спеціалізованих послуг.
Місце транснаціонального ринку праці та капіталу. Саме в глобальних містах формується висококонкурентне середовище для кваліфікованих спеціалістів, що працюють у сфері фінансів, інформаційних технологій, юриспруденції, медіа та комунікацій.
Територіалізація глобальних процесів. Попри розвиток інформаційних технологій, що дозволяють діяти без прив'язки до простору..
Дуалізм економічного простору. Одним із центральних елементів концепції є виявлення глибокої соціально-економічної поляризації у глобальних містах.
Вплив на інші міста та регіони. Глобальні міста не функціонують ізольовано – вони формують глобальну мережу, де встановлюється ієрархія впливу між урбаністичними центрами.

Рис. 1.1. Ключові характеристики глобальних міст (побудовано автором за даними [27])

Нью-Йорк, Лондон і Токіо – як первинна тріада, яку аналізувала Сассен, – відіграють роль надрегіональних координаторів, тоді як менш значущі міста підпорядковуються їм у глобальному поділі праці [33].

У своєму підході С. Сассен поєднала аналіз економіки послуг, міграційної динаміки, змін ринку праці та міської політики, що дозволило побудувати складну, багатовимірну модель глобального міста. Згідно з нею, урбаністичний простір не просто відображає економічні зміни, а є активним агентом глобальних перетворень.

Важливо також зазначити, що Сассен не обмежилася класичною урбаністичною оптикою. У пізніших працях вона вводить поняття expulsions (виключення), яким позначає процес витіснення цілих верств населення з глобального економічного процесу – як у буквальному, так і в соціальному сенсі [28]. Це стосується як мігрантів, так і місцевих мешканців, які не

встигають адаптуватися до нових реалій глобального капіталізму. Такий підхід дозволяє розглядати глобальне місто не лише як простір можливостей, а й як простір суперечностей, конфліктів та нерівностей.

Таким чином, концепція глобального міста Саскії Сассен є універсальним аналітичним інструментом для вивчення просторових, економічних, соціальних і політичних трансформацій сучасних мегаполісів. Її підхід поєднує локальне й глобальне, матеріальне й віртуальне, управління й виключення. Завдяки цьому концепція зберігає актуальність і в XXI столітті, коли міста залишаються не лише епіцентрами глобалізації, а й аренами боротьби за справедливий, інклюзивний і стійкий розвиток [28-29].

Паралельно з концепцією глобального міста, сформульованою Саскією Сассен, у науковій літературі наприкінці XX – на початку XXI століття набули розвитку й інші, не менш значущі теоретичні підходи до розуміння ролі міст у глобалізованому світі. Ці підходи по-різному трактують природу глобальності, критерії відбору міст, а також механізми взаємодії урбаністичних утворень у глобальній системі. Основними з них є концепція світового міста Джона Фрідмана, мережевий підхід Пітера Тейлора та теорія інформаційного міста Мануеля Кастельса [6, 9, 34].

Одним із перших дослідників, який намагався систематизувати уявлення про світову міську ієрархію, був Джон Фрідман. У своїй праці *The World City Hypothesis* (1986) він розглядав світові міста як командні центри світової економіки, де зосереджено управління капіталом, фінансовими потоками, міжнародною торгівлею та транснаціональним виробництвом [9]. Фрідман сформулював сім гіпотез, які стосуються функціонального розміщення таких міст, їх соціальної структури, просторової організації та ролі у глобальному поділі праці. Одним із ключових положень його підходу є те, що глобалізація не знищує простір, а навпаки – формує нові просторові ієрархії, де провідні міста стають центральними вузлами управління глобальним капіталізмом. У його типології світових міст значну роль відіграють не лише економічні показники, а й політичні, культурні та інфраструктурні чинники.

Інший важливий підхід – мережевий, розроблений британським географом Пітером Тейлором у рамках дослідницького колективу GaWC (Globalization and World Cities Research Network). Його концепція world city network (WCN) базується на ідеї, що сучасні глобальні міста функціонують не як ізольовані ієрархічні утворення, а як частини складної глобальної мережі, що формується взаємодією корпоративних офісів, транспортних та інформаційних потоків [33-34]. У цій моделі акцент робиться на інституційних зв'язках – зокрема, через наявність філій транснаціональних компаній, банків, аудиторських, юридичних, медіа-структур – які поєднують міста в єдину глобальну систему. Методологія GaWC використовує кількісні показники для аналізу міських зв'язків, визначаючи «первинні», «альфа», «бета» та «гамма» міста відповідно до інтенсивності їхніх зв'язків у глобальній мережі. Такий підхід дозволяє досліджувати не лише самі міста, а й структуру взаємовідносин між ними, що є особливо важливим для аналізу глобальної урбаністичної системи [33-34].

Своєрідну альтернативу також запропонував Мануель Кастельс, автор концепції інформаційного міста (*informational city*), викладеної у серії праць *The Information Age: Economy, Society and Culture* [6]. У його підході глобальне місто не розглядається виключно як економічна чи фінансова одиниця. Натомість Кастельс бачить місто як простір потоків – складну комунікаційну структуру, що поєднує інформаційні, культурні, людські та матеріальні ресурси в глобальну систему. Основна увага зосереджена не на містах як адміністративних одиницях, а на мережах, які проходять через міські простори і змінюють саму природу урбанізації. У результаті з'являються нові типи простору: простір потоків (*flows*) протиставляється простору місць (*places*), що радикально змінює уявлення про географічну локалізацію у добу цифрових технологій.

Ще один важливий напрямок альтернативних підходів пов'язаний із дослідженням поліцентричних урбаністичних систем, які описують міста не як одиночні глобальні центри, а як взаємопов'язані агломерації. Цей підхід

був розвинений у працях Пітера Холла та Кеті Пейн, які досліджували поліцентричні мегалополіси (наприклад, Рандстад у Нідерландах, «Блакитний банан» у Західній Європі або мегалополіс Босваш у США) як нові формати глобальної урбанізації [15]. Вони наголошували, що глобалізація змінює не лише функції міст, а й структуру урбаністичного простору, стимулюючи інтеграцію регіональних центрів у єдину мережу.

Серед інших авторів варто згадати Девіда Гарві, який критично аналізував глобальні міста з позицій неомарксизму. У його працях глобальне місто постає як простір капіталістичної експансії, у якому відбувається концентрація капіталу і водночас поглиблення соціальної нерівності, комодифікація простору, гентрифікація та витіснення малозабезпечених верств населення [16].

Таким чином, альтернативні підходи до аналізу глобальних міст розширюють рамки класичних теорій, дозволяючи бачити ці урбаністичні утворення не лише як економічні ядра, а як складні соціально-просторові системи. Вони акцентують увагу на мережевій природі міського розвитку, ролі інформаційних технологій, інституційних структур і просторової організації. Такі концепції доповнюють підхід Саскії Сассен, формуючи цілісне, багатовимірне бачення сучасного глобального міста.

У ХХІ столітті уявлення про глобальне місто суттєво трансформувалися під впливом нових глобалізаційних хвиль, цифрових технологій, змін клімату та актуалізації концепції сталого розвитку. Перш за все, значно змінився контекст, у якому функціонують глобальні міста. Якщо раніше головним акцентом був контроль над фінансовими потоками, то сьогодні міста стають багатофункціональними вузлами, що поєднують економічну, інноваційну, комунікаційну, культурну та екологічну взаємодію. Глобальні міста більше не розглядаються виключно як "командні центри", а як платформи для взаємодії глобальних і локальних процесів [29].

Значного поширення набула ідея мережевого міста (networked city), запропонована в контексті інформаційної доби. У роботах М. Кастельса [6]

акцентується на тому, що міста перетворюються на простори інформаційних потоків, де ключовим ресурсом є не тільки капітал чи населення, а й знання, комунікації та дані. У результаті такого підходу глобальне місто почали розглядати як цифровий хаб, де переплітаються технологічні інфраструктури, інновації, big data та нові форми громадянської участі.

Новим поштовхом до переосмислення поняття глобального міста стала поява концепції розумного міста (smart city). Відтепер глобальність міста оцінюється не лише за економічними чи демографічними критеріями, а й за рівнем цифрової трансформації, ефективності урбаністичних сервісів, діджиталізації управління та впровадження екологічних технологій [4]. Глобальне місто в XXI столітті – це не лише місце концентрації банків і штаб-квартир транснаціональних корпорацій, а й простір для тестування інновацій, сталих рішень, інтеграції цифрових платформ і технологій штучного інтелекту в міське середовище.

Особливе значення набули аспекти сталого розвитку. У контексті Паризької кліматичної угоди, Цілей сталого розвитку ООН (Agenda 2030) та Нової урбаністичної програми глобальні міста розглядаються як критичні точки впливу на довкілля, які водночас мають потенціал бути драйверами екологічної модернізації. В центрі уваги – зелена інфраструктура, низьковуглецевий транспорт, управління відходами, енергоефективні будівлі та нові моделі міської мобільності. Такі міста, як Копенгаген, Сінгапур, Амстердам, Сан-Франциско стали прикладами того, як поєднувати глобальну значущість із локальними практиками стійкого управління [24].

Ще однією тенденцією є посилення соціальної поляризації у глобальних містах. Попри економічний динамізм, у багатьох мегаполісах загострюються проблеми гентрифікації, нерівного доступу до житла, міграційного тиску та маргіналізації певних верств населення. У цьому контексті глобальні міста постають не лише як простори можливостей, а й як середовища соціальних конфліктів, що вимагає впровадження інклюзивних політик і міського управління нового типу [16].

Пандемія COVID-19 (2020–2022) також внесла корективи у функціонування глобальних міст. Вона продемонструвала вразливість великих урбанізованих систем до глобальних потрясінь і актуалізувала потребу в новій парадигмі – постпандемічному місті, яке має бути більш стійким, адаптивним, технологічно оснащеним та соціально справедливим [7,8].

Загалом, у XXI столітті уявлення про глобальне місто суттєво ускладнилися й розширилися. Від моделі економічної домінанти міста перейшли до мультидисциплінарної концепції, яка охоплює урбаністичні, екологічні, цифрові та соціокультурні виміри. Глобальне місто більше не є статичним географічним утворенням – це гнучкий, мережевий, динамічний суб'єкт глобального простору, здатний впливати на формування планетарного майбутнього.

1.2. Основні характеристики та критерії глобального міста.

Феномен глобального міста є складним, багатовимірним і міждисциплінарним поняттям, що охоплює одночасно соціальні, економічні, політичні, культурні та просторові аспекти. Він не зводиться до розмірів чи кількості населення міста, а насамперед відображає його функціональну роль у глобальній системі – як вузла концентрації і управління потоками капіталу, інформації, рішень і символічного впливу [27, 33].

Однією з основних характеристик глобального міста є його позиція у світовій мережі взаємозв'язків – економічних, інфраструктурних, фінансових, культурних. Таке місто водночас функціонує як локальний урбаністичний простір і як транслокальна платформа, що поєднує глобальне і місцеве. Саме тому у науковому обігу закріпився термін глокалізація – процес взаємного проникнення глобальних і локальних структур. Наприклад, Нью-Йорк, Токіо чи Лондон не лише обслуговують власні національні економіки, а й здійснюють вплив на міжнародні фінансові та інформаційні ринки (рис. 2.1).

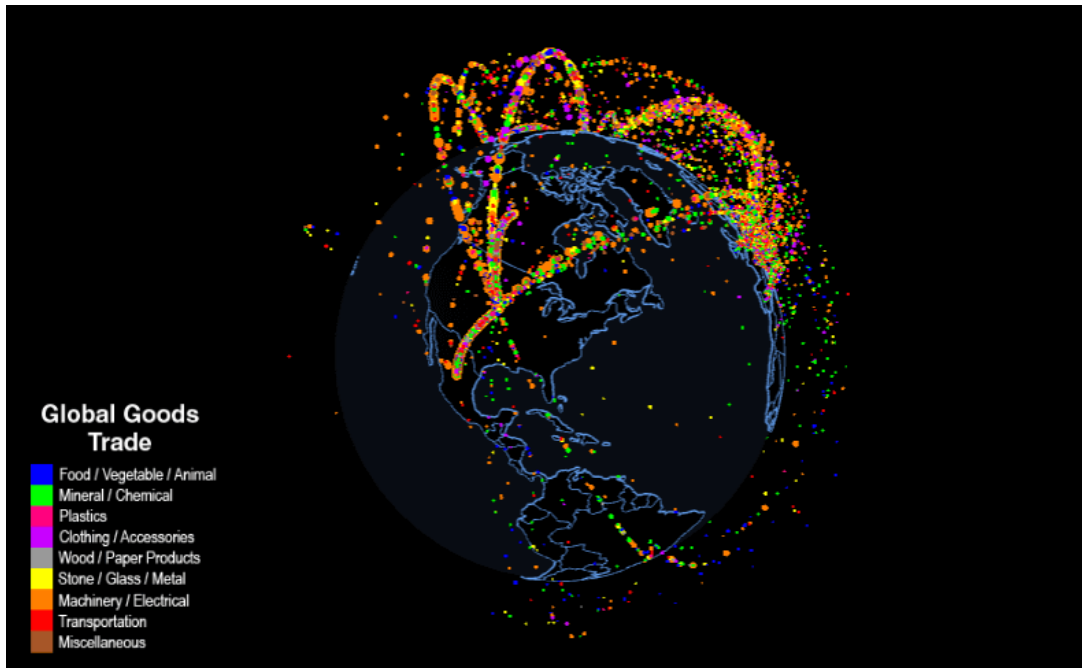

Рис. 2.1. Потік міжнародної торгівлі [41]

Багатовимірність глобального міста проявляється також у переплетінні різнорівневих функцій, які охоплюють:

- **економічну** (центри фінансів, інвестицій, торгівлі);
- **політичну** (присутність міжнародних інституцій, вплив на глобальну політику);
- **соціальну** (міграційна привабливість, мультикультурність, наявність глобального середнього та професійного класу);
- **інфраструктурну** (розвинуті транспортні, інформаційні, цифрові системи);
- **екологічну** (вразливість до кліматичних змін, потреба у впровадженні екостратегій);
- **культурно-символічну** (брендинг міста, «глобальна видимість» у медіа-просторі).

Окрему увагу слід приділити відмінності між глобальним містом та іншими типами урбанізованих утворень. Мегаполіс – це насамперед кількісна характеристика великого міського простору з великою чисельністю населення та розгалуженою інфраструктурою, але він не обов’язково виконує глобальні функції. Світове місто, згідно з підходом П. Холла, є значущим у

міжнародному масштабі, але не завжди інтегроване в трансконтинентальні економічні мережі. Натомість глобальне місто відрізняється високою щільністю стратегічних функцій: воно не просто велике, а впливове – в політиці, культурі, економіці, знаннях [13].

Ця багатогранність породжує неоднозначність і варіативність критеріїв, за якими те чи інше місто може бути визнане глобальним. Тому дослідники пропонують розглядати не статичну належність до певної категорії, а ступінь глобальності, що може змінюватися залежно від кон'юнктури, інвестиційних потоків, динаміки міграції, впровадження інновацій тощо.

Отже, багатовимірність глобального міста полягає не лише в поєднанні різних функцій, а й у здатності міста діяти як суб'єкт глобального управління, що формує нові конфігурації взаємодії між простором, владою, технологіями і населенням. Саме ця здатність до інтеграції та адаптації в складних глобальних умовах робить глобальні міста центральними об'єктами сучасної суспільно-географічної науки. Однією з ключових ознак, що відрізняє глобальне місто від інших типів урбанізованих утворень, є його особливе економічне положення у світовій системі. Глобальне місто виступає не просто великим центром ділової активності, а вузлом управління глобальними економічними процесами, де зосереджено стратегічні фінансові, управлінські, інформаційні й логістичні потоки. Його економічні характеристики є визначальними для включення міста до глобальної мережі впливу і формування його статусу як глобального [3, 17].

Перш за все, глобальні міста відіграють роль командних центрів світової економіки [27]. Саме тут розташовуються штаб-квартири транснаціональних корпорацій, великих банків, страхових компаній, фондових бірж, аудиторських фірм, юридичних конгломератів і стратегічних консультативних центрів. Ці інституції координують економічну діяльність, яка охоплює не лише окремі країни, а й континенти. Наприклад, Лондон, Нью-Йорк, Токіо, Франкфурт, Париж, Сінгапур – це не лише фінансові

центри своїх країн, а вузли управління глобальними ринками капіталу, праці, інновацій і даних [22].

Другою важливою рисою є концентрація послуг високого рівня (advanced producer services) – таких як фінансові, юридичні, маркетингові, інженерні, телекомунікаційні та консалтингові послуги. Саме вони є інтелектуальним ядром глобальної економіки. Глобальні міста стають майданчиками не для традиційного виробництва, а для управління знанням і прийняття рішень, що визначає розподіл ресурсів на глобальному рівні [33].

Третій аспект економічної характеристики – наявність потужного фінансового сектору. У глобальних містах функціонують провідні світові біржі (NYSE, NASDAQ, LSE, Tokyo Stock Exchange), а також фінансові ринки, які визначають курси валют, динаміку акцій, індекси ринкової довіри. Міста такого типу є провідниками глобального інвестування, венчурного капіталу, фінтех-стартапів, а також центрами формування фінансових інструментів і інновацій [35].

Ще одна важлива економічна ознака – здатність акумулювати та перерозподіляти капітал. Глобальні міста забезпечують рух фінансових потоків між країнами, виступають брокерами між світовим капіталом і локальними економіками, та формують своєрідні «економічні ворота» для входу іноземних інвестицій у регіони. Окрім фінансового сектора, значну роль у глобальних містах відіграють креативні та інноваційні індустрії, включно з ІТ, дизайном, медіа, модою, біотехнологіями. Такі міста, як Сан-Франциско, Берлін, Шанхай, Сеул – стали символами економіки знань, де формуються стартап-екосистеми, інноваційні кластери, наукові парки та венчурні платформи. Саме цей сегмент дозволяє глобальним містам залишатися конкурентоспроможними в умовах технологічної трансформації [36]. Разом з тим, економічне зростання глобального міста супроводжується структурною поляризацією ринку праці. З одного боку – висококваліфіковані працівники у сферах фінансів, ІТ, досліджень та аналітики, з іншого – зростаюча кількість малозабезпечених працівників у

секторах обслуговування, логістики, прибирання, доставки тощо. Це створює глибоку соціально-економічну нерівність, яка стала типовою рисою більшості глобальних міст [28, 34].

До економічних характеристик глобального міста також належить його високий ступінь інтегрованості у світову торгівлю. Через глобальні міста проходять головні транспортно-логістичні коридори – як авіаційні, так і морські. Наявність міжнародних хабів, розвиненої інфраструктури інтермодальних перевезень (аеропорти, порти, залізничні термінали) сприяє швидкому переміщенню товарів, послуг, людей і даних.

Крім того, глобальні міста є магнітами для іноземних інвестицій, як прямого, так і портфельного характеру. Вони пропонують стабільну інституційну структуру, розвинену правову базу, сприятливе бізнес-середовище, доступ до фінансів і ринків – усі ці чинники роблять їх привабливими для глобального бізнесу [37].

Підсумовуючи, можна зазначити, що економічні характеристики глобального міста не зводяться до розміру або ВВП, а полягають у якісній ролі міста як центра транснаціонального управління, фінансів, інновацій і знань. Саме економічна багатовекторність, здатність керувати глобальними потоками та створювати додану вартість на високих рівнях ієрархії є основою глобального статусу сучасного міста.

1.3. Методика визначення глобальних міст

Визначення та класифікація глобальних міст є складним науковим завданням, яке потребує чітко обґрунтованих критеріїв та інструментів аналізу. Враховуючи багатовимірність феномену глобального міста, сучасна методика його ідентифікації поєднує кількісні та якісні показники, що охоплюють економічні, політичні, соціокультурні, просторові та інформаційні параметри. Упродовж останніх трьох десятиліть сформувався низка міжнародно визнаних аналітичних підходів, серед яких

найвпливовішими є методології GaWC, Global Cities Index (Kearney), Global Power City Index (Mori Foundation) та Smart City Index.

Одним із найавторитетніших дослідницьких підходів є методологія мережевого аналізу світових міст, запропонована Пітером Тейлором та дослідницькою групою GaWC (*Globalization and World Cities Research Network*) з Лафборо університету (Велика Британія). Основна ідея полягає в тому, що глобальні міста повинні розглядатися як вузли у глобальних мережах економічної взаємодії, зокрема через зв'язки транснаціональних компаній у сфері "advanced producer services" (фінансові, правові, страхові, консалтингові, рекламні тощо) [11].

Методика GaWC базується на аналізі офісної мережі глобальних фірм: чим більша кількість компаній представлена у місті й чим важливіша роль міста в загальній структурі корпоративної присутності, тим вищий його ранг у глобальній системі. Міста класифікуються за ієрархією: Alpha++, Alpha+, Alpha, Beta, Gamma тощо. До найвищої категорії (Alpha++) традиційно входять Лондон і Нью-Йорк, які мають найпотужніші зв'язки в глобальній мережі ділової активності [34].

Інший широко визнаний підхід – Global Cities Index, розроблений аналітичною компанією Kearney [17] (рис. 2.3). Він враховує п'ять основних блоків показників:

1. **Ділова активність** (обсяг інвестицій, кількість штаб-квартир корпорацій, глобальні фінансові потоки);
2. **Людський капітал** (рівень освіти, присутність провідних університетів, наукова продуктивність);
3. **Інформаційний обмін** (глобальне медіа-покриття, доступ до інформаційних платформ);
4. **Культурний досвід** (події світового масштабу, культурна інфраструктура, туризм);
5. **Політична взаємодія** (участь у міжнародних організаціях, дипломатична присутність).

City	2024 rank	2023 rank	Δ 2023–2024
New York	1	1	0
London	2	2	0
Paris	3	3	0
Tokyo	4	4	0
Singapore	5	7	+2
Beijing	6	5	-1
Los Angeles	7	8	+1
Shanghai	8	13	+5
Hong Kong	9	10	+1
Chicago	10	11	+1

Рис. 1.3. Топ-10 міст у рейтингу Global Cities Index 2024 р. [18]

Ця модель має як кількісні показники (індекси, рейтинги, частки), так і якісні оцінки, які дозволяють проводити компаративний аналіз та виявляти динаміку змін позицій міст у глобальній ієрархії. Наприклад, у щорічних звітах Index демонструється, як позиції міст змінюються внаслідок впливу пандемії, технологічного прориву чи політичних криз [18].

Ще один вагомий інструмент – Global Power City Index (GPCI), який розробляється *Mori Memorial Foundation* у Японії. Цей індекс охоплює шість функціональних категорій:

- економіка;
- дослідження та розвиток;
- культурна взаємодія;
- проживання;
- екологія;
- доступність.

GPCI приділяє значну увагу якісним умовам життя, комфортності, сталості міського середовища, що особливо важливо для оцінки глобальних міст як місць проживання, роботи та туризму. Такий підхід дозволяє виявити не лише економічну потужність, а й «м'яку силу» міста, його привабливість у глобальному конкурентному середовищі [21].

У XXI столітті зростає значення індексів цифрової трансформації, таких як Smart City Index, які аналізують ступінь впровадження цифрових технологій у міське управління, інфраструктуру, мобільність, екологію, громадські сервіси. Цей індекс формується Institute for Management Development (IMD) у співпраці з Singapore University of Technology and Design, і оцінює ефективність цифрових рішень в урбаністичних просторах. Хоча це не традиційна класифікація глобальних міст, проте високі показники цифрової готовності нерідко корелюють із глобальним впливом міста.

У сучасній науці також використовуються змішані (гібридні) методики, які комбінують просторовий аналіз, мережеві матриці, індексну оцінку, аналітичне моделювання. Наприклад, застосовується кластерний аналіз для поділу міст за групами подібності, кореляційний аналіз – для виявлення зв'язків між різними аспектами глобальності (економіка, політика, інновації), картографічне моделювання – для просторової візуалізації розташування глобальних міст у світовій ієрархії.

Таким чином, методика визначення глобальних міст базується на поєднанні мережевого, індексного, функціонального та якісного підходів, що дозволяє комплексно оцінити їх глобальну значущість. Такий підхід не тільки дозволяє фіксувати позицію міста у глобальній ієрархії, але й забезпечує аналітичний інструмент для порівняння, стратегічного планування та прогнозування майбутнього розвитку глобальних урбаністичних центрів.

РОЗДІЛ 2 СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГЛОБАЛЬНИХ МІСТ СВІТУ

2.1. Глобальні міста в світовій системі розселення

Поняття світової системи розселення є важливою складовою сучасної географічної науки, зокрема її суспільно-географічної та урбаністичної підгалузей. Воно відображає закономірності формування, просторової організації та взаємодії населених пунктів у глобальному масштабі, розкриваючи роль міст – особливо найбільших і найвпливовіших – у світовій соціально-економічній системі. У цьому контексті розселення розглядається не лише як результат демографічних процесів, а як багатовимірне явище, що включає соціально-економічні, політичні, екологічні та культурні компоненти (рис. 2.1).

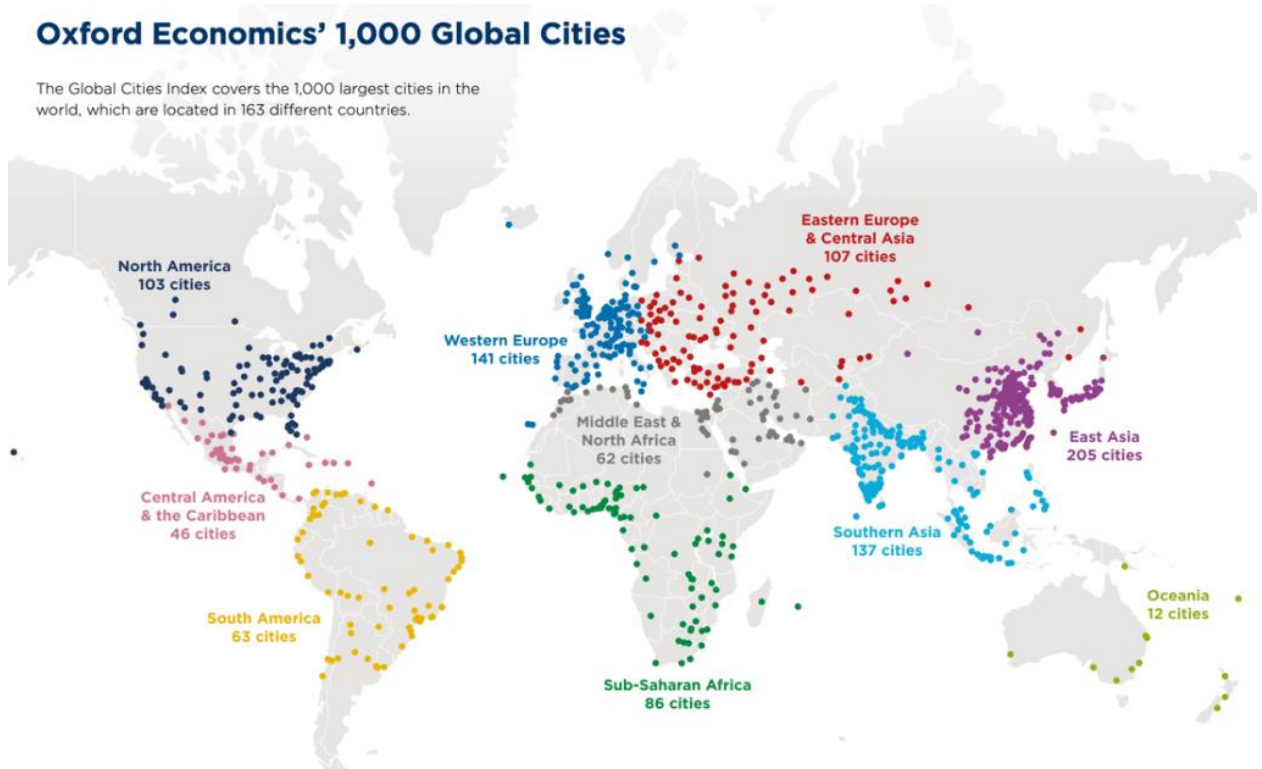

Рис. 2.1. Глобальні міста світу, 2024 [11]

Світова система розселення – це сукупність населених пунктів різного рівня, об'єднаних просторовими, економічними, інформаційними та

міграційними зв'язками, яка формується в умовах глобалізації. На відміну від традиційних локальних або національних систем розселення, вона ґрунтується на трансконтинентальній взаємодії, глобальних потоках ресурсів, людей, інформації та капіталу. Згідно з класичними підходами, система розселення має ієрархічну будову – від малих поселень до мегаполісів. Проте в глобалізованому світі ця ієрархія дедалі більше трансформується у мережеву структуру, де важливу роль відіграють не лише розміри міст, а й їх функціональне значення, впливовість і взаємозв'язки.

Вперше ідеї про глобальну систему розселення почали формулюватися в рамках концепції світової економіки І. Валлерстайна, де розселення розглядалося через призму поділу на центр, напівпериферію та периферію. У подальших працях географів та урбаністів ця концепція отримала конкретизацію у вигляді ієрархії світових міст, які стали елементами ядра глобальної системи розселення. Так, міста на кшталт Нью-Йорка, Лондона, Парижа, Токіо виступають не тільки як простори концентрації населення, а й як платформи глобального управління, фінансового контролю, культурної експансії, а також як магніти для інтелектуальних, інвестиційних і демографічних потоків.

Рис. 2.2 Світова система розселення, нічний знімок [1]

Однією з ключових ознак світової системи розселення є нерівномірність просторового розвитку. Міські агломерації, розташовані у

високорозвинених країнах Північної півкулі, зосереджують більшу частину економічного потенціалу, інфраструктури, інновацій та людського капіталу. У той час як значна частина глобального Півдня характеризується розсіяною, фрагментарною та залежною системою розселення. Це створює глобальну урбаністичну асиметрію, яка проявляється в контрасті між гіперрозвинутими мегаполісами та маргіналізованими периферійними територіями.

Світова система розселення у XXI столітті набуває нових просторових форм, які виходять за межі традиційного уявлення про місто як замкнену територіальну одиницю. З'являються поліцентричні мегалополіси, урбанізовані коридори, транскордонні агломерації, глобальні мережеві центри. Це підтверджує той факт, що міста стають головними агентами глобалізації, а не просто її наслідком. Урбанізація стає визначальним процесом, що формує планетарну структуру розселення, і саме глобальні міста відіграють у цьому процесі провідну роль. Крім того, важливо враховувати, що сучасна система розселення є динамічною – вона змінюється під впливом демографічних зрушень, технологічних інновацій, глобальних викликів (таких як зміна клімату, пандемії, війни). У цих умовах великі міста перетворюються на фокуси глобальної мобільності та адаптації, водночас залишаючись просторами соціальної напруги, екологічного тиску та структурної нерівності.

Отже, світова система розселення – це складна, багаторівнева, нерівномірна, але взаємопов'язана структура, у якій глобальні міста виступають ядрами урбаністичного розвитку планети. Їхнє вивчення дає змогу не лише краще зрозуміти логіку просторових змін, а й виробити підходи до управління сталим розвитком, зменшення диспропорцій між центром і периферією, формування збалансованої територіальної політики на глобальному рівні. Світова урбаністична ієрархія – це структурована система розміщення міст за рівнем їх функціонального значення, просторового впливу та ролі в глобальній економіці, культурі, політиці й інформаційних потоках. У цій системі глобальні міста посідають найвищу позицію,

виконуючи роль трансконтинентальних центрів управління, інновацій та символічного капіталу. Їхній статус визначається не лише чисельністю населення чи розмірами території, а передусім якісними характеристиками їх включеності у глобальні процеси.

Ієрархічний підхід до класифікації міст має глибоке коріння в класичних географічних теоріях, зокрема в теорії центральних місць В. Крісталлера, яка вперше окреслила залежність просторового розміщення поселень від функцій, які вони виконують. Проте з розвитком глобалізації, урбанізаційних процесів нового типу та інформаційного суспільства, класичні моделі були доповнені більш складними та динамічними уявленнями про місце міст у світовій системі [9, 28, 34].

Глобальні міста знаходяться на вершині світової урбаністичної ієрархії, оскільки мають стратегічне значення для функціонування глобальної економіки. Вони є центрами прийняття рішень, розміщення штаб-квартир транснаціональних корпорацій, головних фінансових інституцій, бірж, банків, центрів аналітики та знань. Крім того, вони виконують функції управління потоками людей, товарів, капіталу, інформації та культури між континентами та регіонами. Таким чином, глобальні міста – це не лише території, а структурні вузли у планетарній урбаністичній мережі.

За результатами досліджень мережі GaWC (Globalization and World Cities Research Network), глобальні міста класифікуються відповідно до інтенсивності їхніх зв'язків у глобальній економіці. Найвищу категорію «Alpha++» посідають Нью-Йорк і Лондон – як найсильніше пов'язані й найвпливовіші міста у світі. Далі слідують Alpha+, Alpha, Beta, Gamma міста, які мають менший, але все ж суттєвий глобальний потенціал. Ця ієрархія базується не лише на показниках ВВП або чисельності населення, а на системі функціональних зв'язків, що формують глобальну урбаністичну мережу [33].

Варто зазначити, що не всі великі або столичні міста автоматично є глобальними. Наприклад, деякі столиці, попри політичну значущість, мають

слабке включення в міжнародні економічні чи інформаційні мережі. Навпаки, окремі міста, які не є політичними центрами, можуть мати глибоку інтеграцію у світові фінансові й корпоративні структури (наприклад, Цюрих, Франкфурт, Гонконг). Це свідчить про асиметричний характер світової урбаністичної ієрархії, де важливішими є функціональні параметри, ніж формальні статуси. Відповідно до моделі *world city hierarchy*, запропонованої Фрідманом (1986), світова урбаністична система має кілька рівнів:

- Глобальні міста ядра (*core global cities*) – Нью-Йорк, Лондон, Токіо;
- Глобальні метрополії другого рівня – Париж, Сінгапур, Гонконг, Шанхай;
- Регіональні глобальні міста – Мехіко, Сан-Паулу, Йоганнесбург, Стамбул;
- Периферійні глобальні міста – Дубай, Маніла, Найробі та інші, що мають вплив у межах свого макрорегіону, але менш інтегровані в глобальну мережу.

З появою нових центрів економічної сили на глобальному Півдні (Китай, Індія, Бразилія, країни Перської затоки) і зростанням ролі цифрових технологій, урбаністична ієрархія стала динамічною. Міста можуть підніматися або втрачати позиції в рейтингах у залежності від стратегій розвитку, економічної політики, інвестиційної привабливості, соціальної стабільності чи кризових явищ. Це вимагає постійного оновлення оцінок та підходів до розуміння їхнього статусу.

Крім економіки, все більшого значення в глобальній ієрархії набувають культурний капітал, інноваційний потенціал, якість життя та екологічна стійкість. Наприклад, міста, які активно впроваджують екостратегії, цифрові технології управління, забезпечують інклюзивне середовище, починають відігравати помітну роль у формуванні нової урбаністичної парадигми. Це зумовлює поступовий перехід від жорсткої ієрархії до гнучкої мережевої структури, де цінність міста визначається не лише його положенням у системі, а й здатністю створювати інновації, формувати стандарти та поширювати вплив. Отже, глобальні міста займають центральне місце у світовій урбаністичній ієрархії, забезпечуючи інтеграцію планетарного

простору через складну систему горизонтальних і вертикальних зв'язків. Їхній статус формується не одномоментно, а в результаті багаторічної соціально-економічної, політичної та технологічної еволюції. У XXI столітті роль таких міст продовжує зростати, адже саме вони є точками концентрації влади, ресурсів, ідей та інновацій у глобалізованому світі.

2.2. Роль глобальних міст у світовій економіці

Однією з ключових функцій глобального міста у світовій системі є виконання ролі командного центру світової економіки. Це визначення ґрунтується на концепції, запропонованій Саскією Сассен (1991), яка довела, що саме в глобальних містах зосереджуються провідні інституції, що управляють фінансовими потоками, координацією транснаціонального бізнесу та глобальними ланцюгами доданої вартості. Глобальні міста не тільки є ареною економічної активності, але й виступають мозковими центрами глобального капіталізму, де приймаються стратегічні рішення, що впливають на регіональні й транснаціональні економічні процеси (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Топ-10 найбільш економічно потужних глобальних міст у 2024 р. [11]

Глобальні міста відіграють керівну роль у функціонуванні транснаціональних корпорацій (ТНК). Більшість штаб-квартир таких компаній зосереджена саме в глобальних центрах, як-от Нью-Йорк, Лондон, Париж, Токіо, Франкфурт, Гонконг, Сінгапур. Ці міста виконують функції високорівневого управління, де формуються корпоративні стратегії, координуються фінансові операції, розробляються глобальні маркетингові кампанії, ведеться аналітика ринків і визначаються інвестиційні пріоритети. Таким чином, вони є центрами ухвалення рішень, що мають далекосяжні наслідки для національних і глобальних економік.

Окрім управління корпораціями, глобальні міста є осередками світових фінансів. Тут зосереджені провідні біржі (NYSE, NASDAQ, LSE, TSE), центральні банки, інвестиційні фонди, фінансові аналітичні агентства. Через ці структури проходять основні грошові потоки, встановлюються курси валют, визначаються ціни на сировинні ресурси, координуються міждержавні кредитні програми. Наприклад, Нью-Йорк відіграє провідну роль у регулюванні глобального інвестиційного ринку, а Лондон – у сфері страхування, деривативів і валютного трейдингу [42].

Глобальні міста також виконують координаційну функцію в глобальних ланцюгах створення вартості, зокрема через розміщення провідних логістичних і консалтингових компаній, юридичних офісів, рекламних агентств, ІТ-підрозділів і хмарних центрів обробки даних. Саме ці міста забезпечують ефективне функціонування мереж постачання, торгівлі, комунікації, маркетингу, що дозволяє транснаціональним компаніям діяти злагоджено у глобальному масштабі. У такий спосіб глобальні міста формують інфраструктуру управління глобалізацією.

Крім того, вони є центрами глобального економічного впливу не лише в матеріальному, але й у символічному вимірі. Через проведення всесвітніх економічних форумів, бізнес-самітів, виставок, конгресів, глобальні міста створюють майданчики для комунікації між державами, корпораціями та фінансовими інституціями. Наприклад, Давос (у партнерстві з Цюрихом та

Женевою), Лондон, Нью-Йорк часто стають «точками збору» для глобальних економічних еліт. Це підсилює їх функцію економічної дипломатії та управління глобальними трендами.

Також важливою є функція інформаційного керування. Саме в глобальних містах знаходяться головні редакції світових медіа-компаній (BBC, CNN, Bloomberg, The New York Times), рейтингових агентств (Moody's, Fitch, Standard & Poor's), які формують уявлення про надійність ринків, ризики інвестування, макроекономічну ситуацію в країнах. У такий спосіб глобальні міста не тільки управляють ресурсами, а й контролюють економічну репутацію. Нарешті, глобальні міста часто виступають представниками держав на міжнародній економічній арені. Вони мають власні стратегії залучення інвестицій, брендингу, просування інновацій, що дозволяє їм виступати суб'єктами економічної глобалізації нарівні з урядами. З огляду на це, багато міст створюють окремі агентства зовнішньоекономічного співробітництва, програми «економічної дипломатії», інкубатори для транснаціонального бізнесу [42].

Отже, глобальні міста є не просто великими агломераціями з високим рівнем економічної активності. Вони – мозкові, фінансові та організаційні центри глобальної економіки, які управляють розподілом капіталу, розбудовою ланцюгів вартості, трансформацією ринків, і водночас формують символічні та нормативні засади глобального господарського порядку. У цій ролі вони стають незамінними суб'єктами сучасної глобалізованої реальності.

Однією з ключових функцій глобального міста у світовій системі є виконання ролі командного центру світової економіки. Це визначення ґрунтується на концепції, запропонованій Саскією Сассен (1991), яка довела, що саме в глобальних містах зосереджуються провідні інституції, що управляють фінансовими потоками, координацією транснаціонального бізнесу та глобальними ланцюгами доданої вартості. Глобальні міста не тільки є ареною економічної активності, але й виступають мозковими

центрами глобального капіталізму, де приймаються стратегічні рішення, що впливають на регіональні й транснаціональні економічні процеси [27].

Глобальні міста відіграють керівну роль у функціонуванні транснаціональних корпорацій (ТНК). Більшість штаб-квартир таких компаній зосереджена саме в глобальних центрах, як-от Нью-Йорк, Лондон, Париж, Токіо, Франкфурт, Гонконг, Сінгапур. Ці міста виконують функції високорівневого управління, де формуються корпоративні стратегії, координуються фінансові операції, розробляються глобальні маркетингові кампанії, ведеться аналітика ринків і визначаються інвестиційні пріоритети. Таким чином, вони є центрами ухвалення рішень, що мають далекосяжні наслідки для національних і глобальних економік.

Окрім управління корпораціями, глобальні міста є осередками світових фінансів. Тут зосереджені провідні біржі (NYSE, NASDAQ, LSE, TSE), центральні банки, інвестиційні фонди, фінансові аналітичні агентства. Через ці структури проходять основні грошові потоки, встановлюються курси валют, визначаються ціни на сировинні ресурси, координуються міждержавні кредитні програми. Наприклад, Нью-Йорк відіграє провідну роль у регулюванні глобального інвестиційного ринку, а Лондон – у сфері страхування, деривативів і валютного трейдингу [42].

Глобальні міста також виконують координаційну функцію в глобальних ланцюгах створення вартості, зокрема через розміщення провідних логістичних і консалтингових компаній, юридичних офісів, рекламних агентств, ІТ-підрозділів і хмарних центрів обробки даних. Саме ці міста забезпечують ефективне функціонування мереж постачання, торгівлі, комунікації, маркетингу, що дозволяє транснаціональним компаніям діяти злагоджено у глобальному масштабі. У такий спосіб глобальні міста формують інфраструктуру управління глобалізацією [23].

Крім того, вони є центрами глобального економічного впливу не лише в матеріальному, але й у символічному вимірі. Через проведення всесвітніх економічних форумів, бізнес-самітів, виставок, конгресів, глобальні міста

створюють майданчики для комунікації між державами, корпораціями та фінансовими інституціями. Наприклад, Давос (у партнерстві з Цюрихом та Женевою), Лондон, Нью-Йорк часто стають «точками збору» для глобальних економічних еліт. Це підсилює їх функцію економічної дипломатії та управління глобальними трендами. Також важливою є функція інформаційного керування. Саме в глобальних містах знаходяться головні редакції світових медіа-компаній (BBC, CNN, Bloomberg, The New York Times), рейтингових агентств (Moody's, Fitch, Standard & Poor's), які формують уявлення про надійність ринків, ризики інвестування, макроекономічну ситуацію в країнах. У такий спосіб глобальні міста не тільки управляють ресурсами, а й контролюють економічну репутацію [18].

Нарешті, глобальні міста часто виступають представниками держав на міжнародній економічній арені. Вони мають власні стратегії залучення інвестицій, брендингу, просування інновацій, що дозволяє їм виступати суб'єктами економічної глобалізації нарівні з урядами. З огляду на це, багато міст створюють окремі агентства зовнішньоекономічного співробітництва, програми «економічної дипломатії», інкубатори для транснаціонального бізнесу. Отже, глобальні міста є не просто великими агломераціями з високим рівнем економічної активності. Вони – мозкові, фінансові та організаційні центри глобальної економіки, які управляють розподілом капіталу, розбудовою ланцюгів вартості, трансформацією ринків, і водночас формують символічні та нормативні засади глобального господарського порядку. У цій ролі вони стають незамінними суб'єктами сучасної глобалізованої реальності.

2.3. Трансформація міських просторів глобальних міст

Процеси глобалізації у XXI столітті кардинально змінюють просторову структуру міст, особливо – глобальних, які є одночасно осередками транснаціональних економічних, культурних і технологічних потоків. Під

впливом глобалізаційних трансформацій міські простори втрачають свою традиційну локальність, стаючи відкритими, динамічними і багатофункціональними структурами. Простір глобального міста поступово перетворюється на арені взаємодії капіталу, культури, влади й технологій, що формує нову урбаністичну реальність.

Одна з ключових тенденцій – просторове зростання міст як у горизонтальному, так і у вертикальному напрямках. Глобальні міста розширюють свої межі шляхом приєднання навколишніх територій, формуючи великі агломерації, мегалополіси, урбанізовані коридори. Прикладом може бути розростання агломерацій Токіо, Нью-Йорка, Шанхая або Сан-Паулу, які вже давно вийшли за адміністративні кордони центрального міста. Одночасно відбувається інтенсифікація забудови – зростання кількості висотних споруд, хмарочосів, багатофункціональних комплексів у центральних зонах. Вертикалізація міського простору є відповіддю на обмеженість земельних ресурсів у умовах високої щільності населення та економічної концентрації.

Рис. 2.4. Кам'яні джунглі Шанхаю [35]

Важливою рисою глобальних міст є трансформація функціонального зонування. Традиційний поділ на промислові, житлові, адміністративні та

торговельні райони поступається місцем більш гнучкій та змішаній структурі. На зміну одновекторним зонам приходять поліфункціональні простори, які поєднують у собі житло, офіси, торгові площі, культурні об'єкти, громадські простори. Така трансформація відповідає вимогам постіндустріального суспільства, яке орієнтоване на зручність, мобільність і багатфункціональність міського середовища.

У багатьох глобальних містах спостерігається зміщення промислових зон за межі центральної частини міста та переорієнтація історичних центрів на обслуговування бізнесу, туризму, культури. Наприклад, старі докові райони Лондона, Гамбурга, Бостона були перетворені на сучасні waterfront-простори з житловими кварталами, галереями, ресторанами та набережними. Такі перетворення свідчать про переоцінку цінностей міського простору, де естетика, комфорт, інвестиційна привабливість і туристичний потенціал стають важливішими за функцію виробництва.

Під впливом глобалізації також відбувається стандартизація архітектурного середовища глобальних міст. Незалежно від континенту, центральні ділові райони (Central Business Districts – CBD) глобальних міст характеризуються схожою морфологією – хмарочоси зі скла і бетону, високотехнологічні бізнес-центри, торгові комплекси, пішохідні зони та логотипи одних і тих самих міжнародних брендів. Це призводить до феномену «одноманітності глобального простору» – «clone cities», в яких уніфіковані просторові рішення витісняють локальну ідентичність.

Однак, попри загальні тенденції, глобальні міста не є однорідними. Просторові трансформації відбуваються нерівномірно, під впливом соціальних, політичних та економічних контекстів. Наприклад, у країнах Глобального Півдня простір глобальних міст часто поєднує ультрасучасні бізнес-центри та розгалужені неформальні поселення (нетрі), що відображає глибоку соціальну поляризацію і суперечності глобалізації.

Окремо слід відзначити посилення зв'язків між центром і периферією всередині міських агломерацій. З розвитком транспортної інфраструктури,

телекомунікацій та цифрових сервісів периферійні райони починають виконувати важливі функції в обслуговуванні глобального міста: тут розміщуються технопарки, логістичні хаби, наукові кампуси, кластери креативних індустрій. Таким чином, глобалізація спричиняє глибокі просторові трансформації в глобальних містах, які включають вертикальне і горизонтальне розростання, зміну функціональної структури, стандартизацію архітектури, формування поліфункціональних просторів та зростання поліцентричності. Ці зміни не лише трансформують фізичний образ міста, а й впливають на соціальні взаємодії, ідентичність, мобільність і якість міського життя. Розуміння цих процесів є важливою передумовою для формування ефективної стратегії просторового планування та управління сучасними глобальними містами. Глобальні міста, як складні урбаністичні утворення, демонструють одночасну присутність двох протилежних процесів – централізації та децентралізації, що формують особливу просторову організацію їхніх територій. Ці процеси не є взаємовиключними, а, навпаки, перебувають у динамічній взаємодії, визначаючи функціональну багатоярусність і поліцентричність міського простору. Їх розвиток є відповіддю на потреби глобалізованої економіки, зростаючої мобільності населення, зміни технологічних парадигм та вимоги до сталого розвитку.

Починаючи з другої половини ХХ століття, глобальні міста пережили хвилю централізації, яка була зумовлена концентрацією фінансових, управлінських, інформаційних та культурних функцій у центральних частинах міст. Особливо це характерно для таких мегаполісів, як Нью-Йорк, Лондон, Токіо, Париж, де сформувалися потужні центральні ділові райони (Central Business Districts – CBD). Саме в них розміщено штаб-квартири транснаціональних корпорацій, офіси банків і страхових компаній, міжнародні організації, консалтингові фірми, виставкові центри, представництва ЗМІ та дипломатичні установи.

CBD стали осередками глобального управління, де відбувається прийняття ключових економічних рішень. Ці райони відзначаються високою

щільністю забудови, розвиненою вертикальною архітектурою (хмарочоси, бізнес-центри), транспортною доступністю, технологічною інфраструктурою та престижем. Водночас така централізація породжує соціальну та просторову поляризацію, витіснення малозабезпечених верств населення до периферії, зростання вартості життя в центрі міста, появу «елітного простору» на фоні деградації окремих районів.

Починаючи з 1990-х років, паралельно з подальшою концентрацією ключових функцій у центрі, спостерігається тенденція деконцентрації міських функцій – процес, який отримав назву децентралізації. Це явище передбачає винесення частини ділової, адміністративної, логістичної та інноваційної активності за межі історичних центрів і їх перенесення у периферійні або новоутворені функціональні осередки. Вони формуються як самостійні центри, що забезпечують робочі місця, сервіси, інфраструктуру та можливості для інвестицій. Такі формування отримали в урбаністиці назви «edge cities», «exopolises» або «technopoles». Вони зазвичай виникають поблизу великих транспортних вузлів – аеропортів, автомагістралей, портів – і забезпечують доступ до міста без необхідності фізичної присутності в його центральній частині. Прикладами таких зон є Ла-Дефанс у Парижі, Кенері-Ворф у Лондоні, Тяхль-Шиндзюку в Токіо, Сілікон-Веллі поблизу Сан-Франциско (рис. 2.5). Ці території часто мають спеціалізоване спрямування – технологічне, фінансове, наукове, логістичне – і функціонують як міста у місті. Децентралізація сприяє формуванню поліцентричної структури глобального міста, де кілька центрів виконують важливі, але різні за змістом функції. Така структура дозволяє розвантажити центральні райони, підвищити якість життя у міських передмістях, стимулювати розвиток нових просторів для інновацій, стартапів, житла й культурної діяльності. Поліцентричність стає основою для більш рівномірного просторового розвитку, покращення транспортної доступності та зниження екологічного навантаження.

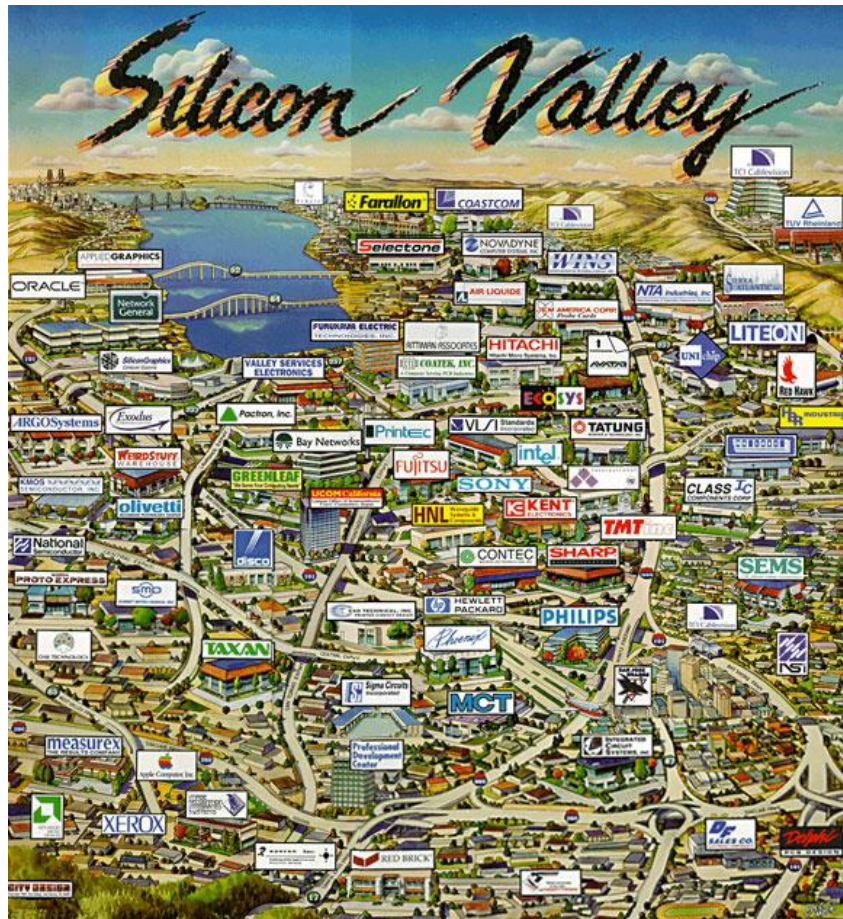

Рис. 2.5. Сіліконова Долина [35]

У XXI столітті ці процеси посилюються завдяки впровадженню цифрових технологій, які дозволяють здійснювати управління, ведення бізнесу та надання послуг на відстані. Відтак простір глобального міста дедалі більше втрачає жорстку просторову ієрархію, поступаючись мережевій логіці – функції можуть розміщуватись там, де це зручно, ефективно та раціонально з погляду ресурсів. Це також дає поштовх до розвитку нових форматів житлових і робочих просторів, таких як коворкінги, хаби, мікрорайони зі змішаним використанням.

Таким чином, глобальні міста сьогодні демонструють одночасний рух до централізації та децентралізації, що створює складну багатовузлову просторову структуру. Ця структура є адаптивною, мережевою, мобільною й гнучкою. Вона відповідає викликам глобального світу – зростаючій конкуренції між містами, урбаністичній експансії, потребам мобільного населення та новим формам економічної діяльності. Розуміння цієї

подвійності дозволяє ефективніше формувати стратегії просторового розвитку, орієнтовані на баланс між концентрацією ресурсів і рівномірністю територіального зростання.

В умовах глобальних екологічних викликів, урбанізаційного тиску та кліматичних змін концепція зеленої трансформації набула особливої актуальності для глобальних міст. Вона означає поступовий перехід від технократичної, індустріалізованої моделі розвитку до екологічно відповідального просторового планування, що враховує потреби довкілля, соціальної справедливості та сталості. Зелена трансформація стала невід'ємною складовою стратегій сталого розвитку міст, адже саме мегаполіси є основними джерелами викидів парникових газів, споживачами ресурсів і просторами найбільшої екологічної вразливості.

Сталий просторовий розвиток передбачає, що урбаністична структура міста має сприяти екологічному балансу, раціональному використанню ресурсів, збереженню біорізноманіття та високій якості життя населення. У глобальних містах це реалізується через інтеграцію зеленої інфраструктури, зміну мобільнісних патернів, ренатуралізацію територій та переосмислення міських функцій. Одним із головних елементів зеленої трансформації є розширення та інтеграція зеленої інфраструктури. Це сукупність природних і напівприродних елементів (парки, ліси, озера, водно-болотні угіддя, зелені дахи, вертикальні сади, бульвари, зелені коридори), які формують єдину екологічну мережу міста. Наприклад, Лондонська стратегія Green Grid передбачає створення безперервної системи зелених зон, що забезпечують екосистемні послуги – охолодження міського клімату, фільтрацію повітря, збереження дощової води, біорізноманіття.

У багатьох глобальних містах здійснюється переосмислення транспортної структури з метою зменшення вуглецевого сліду. Замість орієнтації на приватний автомобіль усе частіше реалізуються концепції "міста для пішохода" або "міста 15 хвилин", які передбачають, що основні послуги, робочі місця та зони відпочинку мають бути доступними у межах 15

хвилин ходи чи їзди на велосипеді. Париж, Барселона, Копенгаген є прикладами міст, які активно впроваджують велосипедну інфраструктуру, обмежують автомобільний трафік у центрі, розширюють пішохідні зони та впроваджують зелені зупинки й екологічний громадський транспорт.

Рис. 2.6. Лондонська стратегія Green Grid щодо озеленення [39]

Важливою складовою зеленої трансформації є ренатуралізація міських територій – відновлення природного середовища там, де воно було зруйноване урбанізацією. Це включає демонтаж застарілих інфраструктур, перетворення колишніх промислових або транспортних зон на природні парки, створення дощових садів, відкриття підземних річок і ревіталізацію водних артерій. Яскравими прикладами є проект Cheonggyecheon у Сеулі – відновлення міської річки на місці автостради, або парк High Line у Нью-Йорку – перетворення покинутої залізниці на ландшафтну алею.

Глобальні міста також активно впроваджують відновлювані джерела енергії у міську інфраструктуру – сонячні панелі на дахах будівель, вітрові турбіни, геотермальні системи, локальні енергетичні кластери. Поряд з цим, значна увага приділяється енергоефективності забудови, впровадженню

«пасивних» будинків, інтелектуальних систем енергоменеджменту та повторному використанню матеріалів.

На рівні міської політики реалізується концепція "зеленої демократії" – коли громадськість активно долучається до ухвалення рішень щодо просторового планування, розвитку зелених зон, охорони довкілля. Такі механізми, як партисипативне бюджетування, відкриті урбаністичні майстерні, громадські слухання, сприяють формуванню відповідального ставлення мешканців до екосистеми міста. Порівняємо ключові проекти та рівні їх впровадження у 10 глобальних містах світу (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Основні проекти та рівні їх впровадження у глобальних містах світу
(побудовано автором за даними [38])

Місто	Ключовий проєкт	Тип трансформації	Ефект
Париж	Місто 15 хвилин, обмеження автотрафіку, розширення пішохідних зон	Мобільність, публічний простір	Зменшення CO ₂ , покращення якості життя
Копенгаген	Повна велосипедна інфраструктура, кліматично нейтральне місто до 2025	Транспорт, енергоефективність	Найвища частка велосипедистів у світі, покращення здоров'я населення
Сеул	Проєкт Cheonggyecheon – відновлення річки в центрі міста	Ренатуралізація, водна інфраструктура	Зниження температури в центрі міста, туристична привабливість
Нью-Йорк	High Line – парк на місці залізниці, масова ренатуралізація дахів	Адаптація просторів, зелене будівництво	Підвищення інвестиційної привабливості, ревіталізація районів
Амстердам	Smart mobility, план 'Amsterdam Rainproof'	Водне управління, мобільність	Зниження ризику повеней, кліматична стійкість
Сінгапур	Покрівельні сади, вертикальне озеленення, система водоощадження	Управління водою, озеленення	Екологічна безпека, естетичність міського простору
Берлін	План 'Stadtgrün', відновлення парків і вуличного озеленення	Міський ландшафт, екосервіси	Підвищення екологічної якості життя
Торонто	Toronto Green Roof Bylaw, Waterfront revitalization	Зелене будівництво, ревіталізація	Зменшення теплового ефекту, стале будівництво
Мельбурн	Green Wedges Strategy, розвиток велосипедної мережі	Природоорієнтоване планування	Захист ландшафту, екологічний баланс
Токіо	Tokyo Green Plan, розширення зелених зон і дахових садів	Інфраструктура, мікроклімат	Охолодження міста, підвищення зеленого покриття

Глобальні міста світу активно впроваджують стратегії зеленої трансформації, пристосовуючи свої просторові, інфраструктурні та екологічні системи до викликів XXI століття. Усі розглянуті міста – від мегаполісів з довгою історією (Париж, Токіо) до молодших урбаністичних утворень (Сінгапур, Торонто) – реалізують інноваційні проєкти, які поєднують екологічність, комфортність середовища та адаптивність до змін клімату. Найпоширенішими напрямками трансформації є [37]:

- розвиток зеленої та блакитної інфраструктури (Сеул, Берлін, Токіо);
- ренатуралізація міського простору (Нью-Йорк, Торонто);
- реформа мобільності (Париж, Копенгаген, Амстердам) з переходом на безвуглецеві та пішохідні моделі пересування;
- впровадження розумного водного менеджменту (Сінгапур, Амстердам) та зеленого будівництва (Мельбурн, Торонто).

Тип трансформації здебільшого поєднує щонайменше два виміри: просторовий (зміна планування або інфраструктури), екологічний (зменшення викидів, покращення мікроклімату) та соціальний (зростання якості життя, доступ до публічних просторів). Це свідчить про інтегрований характер сучасного урбаністичного мислення. Звертає на себе увагу той факт, що більшість проєктів мають високу публічну видимість і є частиною міського брендингу: High Line у Нью-Йорку чи Cheonggyecheon у Сеулі стали не лише прикладами екологічного оновлення, але й новими точками тяжіння туристичного і соціального життя. Таким чином, зелена трансформація глобальних міст – це не просто тренд, а стратегічно необхідна відповідь на виклики XXI століття. Вона змінює саму природу міського простору: від простору інтенсивного споживання – до простору збереження, адаптації та співжиття з природою. Забезпечення сталого просторового розвитку стає ключовим фактором довгострокової життєздатності міст і благополуччя їх мешканців. Успішна зелена трансформація вимагає комплексного підходу, міжсекторальної взаємодії та чіткого бачення майбутнього міського середовища.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ТА СТРАТЕГІЇ ГЛОБАЛЬНИХ МІСТ

3.1. Особливості розвитку глобальних міст на прикладі кейсів глобальних міст світу

У сучасному глобалізованому світі глобальні міста виступають не лише як основні вузли світової економіки, інформаційних потоків і людських ресурсів, а й як експериментальні платформи трансформації міського простору, адаптації до кліматичних змін та інноваційного соціального управління. Їхній розвиток характеризується багаторівневими змінами, які одночасно охоплюють просторову структуру, функціональні зони, інфраструктурні системи та форми взаємодії між різними верствами населення. Досвід провідних глобальних міст світу дозволяє глибше зрозуміти, які урбаністичні стратегії виявляються ефективними у контексті сталого розвитку, соціальної інклюзії, економічної конкурентоспроможності та просторової справедливості. Саме глобальні міста першими стикаються з найгострішими викликами сучасності – від гіперурбанізації та зростання соціальних контрастів до необхідності екологічної перебудови міського середовища. Водночас вони мають найбільший потенціал для впровадження новітніх рішень завдяки своїм фінансовим, інтелектуальним і технологічним ресурсам. Аналіз конкретних кейсів дозволяє не лише окреслити загальні тенденції розвитку глобальних міст, а й виявити типологічні відмінності, зумовлені історичним, культурним і політичним контекстом. У даному підрозділі розглянуто три репрезентативні приклади – Нью-Йорк, Сінгапур і Париж, – які втілюють різні моделі глобального міста: від економічного гіганта та інноваційного міста-держави до урбаністичного лідера сталого просторового планування [35].

Вибір кейсів Нью-Йорка, Сінгапуру та Парижа зумовлений тим, що ці міста уособлюють різні урбаністичні моделі глобального розвитку, що дозволяє здійснити багатовимірний аналіз феномену глобального міста.

Кожне з них репрезентує унікальну траєкторію урбанізації, соціально-економічну динаміку та підходи до просторової організації, що є надзвичайно важливим для розуміння загальних і специфічних особливостей глобального урбанізму. Місто Нью-Йорк обрано як найвпливовіший фінансово-економічний центр світу, який також виступає прикладом масштабної ревіталізації міського простору та боротьби з просторовими контрастами. Це місто демонструє, як глобальна функція поєднується з локальними викликами соціального характеру. Місто Сінгапур є унікальним прикладом інтеграції урбаністичного планування, екологічної стійкості та високотехнологічного управління в умовах обмеженої території. Місто-держава відоме системним підходом до формування зеленого міста, що стало еталоном в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Місто Париж обрано як провідний європейський приклад урбаністичної трансформації, де реалізується концепція міста «15 хвилин», орієнтована на сталу мобільність, екологічну переорієнтацію простору та підвищення якості життя мешканців [31].

3.1.1. Кейс міста Нью-Йорк. Нью-Йорк є одним із найвпливовіших глобальних міст світу, яке впродовж понад століття виконує роль провідного фінансово-економічного, культурного та політичного центру. Розташоване на східному узбережжі США, місто має стратегічне геополітичне положення, що сприяло його становленню як воріт Америки для міжнародної торгівлі, міграції та комунікацій. Саме Нью-Йорк першим увібрав риси сучасного глобального міста ще в ХХ столітті: тут зосереджено штаб-квартири провідних транснаціональних корпорацій (наприклад, JPMorgan Chase, Citigroup), міжнародних організацій (ООН), провідних університетів і культурних установ.

Нью-Йорк вирізняється високою щільністю населення, багатофункціональністю простору та поліцентричною структурою. Його просторовий розвиток демонструє складну комбінацію вертикального зростання, ревіталізації постіндустріальних територій та посилення

гібридних функцій – житла, роботи, відпочинку, мобільності – в межах обмеженої площі. Один із найбільш символічних прикладів – проєкт High Line, створений на місці закинutoї вантажної залізниці, що перетворився на лінійний парк та каталізатор економічного пожвавлення навколишніх кварталів. Подібним чином район Hudson Yards, один із найбільших урбаністичних девелопментів США у XXI столітті, поєднує інноваційні рішення в архітектурі, транспорті, енергоефективності та громадському просторі.

Місто є піонером у сфері зеленої трансформації, хоча цей напрям реалізується на фоні численних викликів: високого рівня автомобілізації, кліматичних ризиків (штормове підтоплення, як у випадку урагану «Сенді»), соціальної нерівності. Стратегія NYC Green Infrastructure Plan передбачає інтеграцію систем утилізації дощових вод, збільшення кількості зелених дахів, зменшення ефекту теплового острова. Крім того, Нью-Йорк є учасником глобальної ініціативи C40 Cities, що координує спільну боротьбу мегаполісів із кліматичними змінами [5].

Рис. 3.1. Інноваційні зелені рішення в Нью-Йорку [23]

Водночас Нью-Йорк ілюструє характерні суперечності глобального міста: просторово-соціальна поляризація між престижними районами Манхеттена та малозабезпеченими околицями, житлова криза, динамічний ріст орендної плати, гентрифікація. У місті зосереджені одночасно найвищі

доходи та рівень бідності серед мегаполісів США. Це створює виклики для інклюзивного просторового планування та реалізації принципів «права на місто» (Lefebvre, 1996).

Нью-Йорк також активно впроваджує цифрові технології управління містом – *smart governance*, транспортні додатки, відкрите управління даними (Open Data NYC). Це дозволяє вдосконалювати мобільність, екологічний моніторинг і надання адміністративних послуг.

Таким чином, Нью-Йорк постає як складна, багатофункціональна і суперечлива модель глобального міста: він водночас є символом економічної могутності, платформою урбаністичних інновацій та простором соціальних викликів, які потребують нових моделей справедливого, сталого та інклюзивного розвитку.

3.1.2. Кейс міста Сінгапур. Сінгапур є унікальним прикладом глобального міста, що поєднує високу щільність урбанізованої території, стратегічне економічне позиціонування та амбітну екологічну політику. Як місто-держава, Сінгапур не має сільської периферії у класичному розумінні, однак успішно функціонує як глобальний логістичний, фінансовий і технологічний вузол Південно-Східної Азії. Його винятковість полягає у високому рівні централізованого просторового планування, ефективному використанні обмежених ресурсів та послідовній державній політиці урбаністичного розвитку.

Рис. 3.2. Інноваційні зелені рішення в Сінгапурі [23]

Становлення Сінгапуру як глобального міста почалося у другій половині ХХ століття, після здобуття незалежності у 1965 році. Від невеликого портового поселення Сінгапур перетворився на високотехнологічну урбанізовану платформу, що приваблює транснаціональні корпорації, інвестиції, кваліфіковану робочу силу та міжнародні конференції. Відповідно до класифікацій GaWC, Сінгапур входить до переліку "Alpha+" глобальних міст, виконуючи ключові командно-контрольні функції в економічній мережі регіону [36, 33].

Відмінною рисою урбаністичної політики Сінгапуру є принцип інтегрованого планування, що реалізується через органи на зразок Urban Redevelopment Authority (URA) та Housing & Development Board (HDB). Це дозволяє здійснювати довгострокове управління зростанням міста, ефективно контролювати забудову, зонування та баланс між забудованими площами й зеленими зонами. У місті створено численні «зелені клини», які пронизують урбанізований простір, а також передбачено мінімальні відстані до рекреаційних зон, що сприяє екологічній рівновазі та якості життя [44]

Сінгапур активно просуває екологічні та кліматично-нейтральні практики, що дало йому неофіційне звання "місто-сад". Одним з найбільш відомих символів стало «Gardens by the Bay» – інтегрований зелений комплекс із супердеревами, що виконує не лише декоративну, а й енергетичну функцію. В місті масово впроваджуються зелені дахи, вертикальне озеленення, системи збору дощової води, а також енергоефективні будівельні стандарти згідно з програмою Green Mark Scheme [32]. Серед найбільш інноваційних підходів варто виокремити проєкт NEWater – систему очищення стічних вод для повторного використання, що забезпечує Сінгапур стратегічною водною безпекою. Така модель водного самозабезпечення дозволила зменшити залежність від імпорту прісної води та стала еталоном для міст, які стикаються з нестачею природних ресурсів [26].

У транспортній сфері Сінгапур є лідером з впровадження розумних систем мобільності. Зокрема, в місті використовується система електронного

дорожнього ціноутворення (ERP), що дозволяє регулювати затори та стимулює громадський транспорт. Паралельно розвиваються велоінфраструктура, пішохідні зони та системи автономних шатлів [43].

У соціальному вимірі урбанізація Сінгапуру також має свою специфіку: майже 80% населення проживає у муніципальному житлі, забезпеченому державою. Цей факт дозволяє зменшити соціальні диспропорції та уникнути крайніх проявів гентрифікації, характерних для багатьох глобальних міст. Міська політика тут спрямована на створення мультикультурного простору з високим рівнем безпеки, якості освіти й медицини. Таким чином, Сінгапур демонструє успішну модель високоефективного, стійкого та інноваційного глобального міста, яке гармонійно поєднує урбанізацію, екологічну адаптацію, економічне зростання та соціальну інтеграцію. Його досвід є винятковим прикладом того, як міста можуть реалізовувати стратегічні пріоритети сталого розвитку в умовах обмежених ресурсів та просторової щільності.

3.1.3. Кейс міста Париж. Париж – одне з найстаріших та найвпливовіших міст Європи – є прикладом глобального міста з потужним історичним, культурним і політичним капіталом. Завдяки своїй географічній позиції, символічному статусу та економічному потенціалу, Париж входить до списку найбільш впливових світових центрів, посідаючи високу позицію у класифікації GaWC як «Alpha++ city» [33]. Столиця Франції виконує роль фінансового, адміністративного та культурного ядра не лише для національного простору, а й для ширшого європейського макрорегіону.

Париж відзначається поліцентричною структурою, яка історично сформувалася навколо «міста всередині бульварного кільця» (intra-muros), але згодом поширилася на агломераційний рівень – Île-de-France. З початку ХХ століття Париж трансформувався з компактного історичного центру на комплексну систему міських ядер, де La Défense, як діловий центр, символізує сучасний постіндустріальний розвиток. Сьогодні міська політика спрямована на зменшення домінування єдиного центру та зміцнення

Ключовою особливістю Парижа є інтеграція культурної спадщини з інноваційним розвитком. Місто зберігає свою історичну автентичність (Сена, Нотр-Дам, Лувр, Єлисейські поля), паралельно інвестуючи в креативну економіку, цифрові кластери (Paris-Saclay) та освітні платформи світового рівня. Париж зберігає лідерство як туристичний мегаполіс, залучаючи понад 30 мільйонів туристів щороку, але прагне трансформуватись у відповідальне місто з низьким карбоновим слідом і соціально інклюзивною політикою [37].

Рис. 3.4. Зелена інфраструктура Парижу [23]

Соціальна політика міста спрямована на подолання просторової фрагментації та житлової поляризації, характерної для великих міст. Через механізми соціального житла, культурної децентралізації та розвитку громадських просторів муніципалітет Парижа прагне досягти більш інклюзивного міського середовища, знижуючи соціальну напругу між центральними та зовнішніми районами, зокрема у передмістях (banlieues), де історично сконцентровано іммігрантське населення. Кейс Парижа демонструє багатовимірність глобального міста – поєднання культурної спадщини, екологічної модернізації, поліцентричного розвитку та соціальної відповідальності. Він показує, як традиційний мегаполіс із тисячолітньою

історією може адаптуватися до вимог ХХІ століття, залишаючись інноваційним, стійким та привабливим для життя.

Таблиця 3.1.

Особливості кейсів глобальних міст світу
(побудовано автором)

Критерій/Кейс	Нью-Йорк	Сінгапур	Париж
<i>Глобальна роль</i>	Фінансовий центр, штаб-квартири ТНК, ООН	Хаб Азійсько-Тихоокеанського регіону, логістичний і технологічний центр	Європейський культурно-політичний центр
<i>Тип урбанізації</i>	Постіндустріальна, гіперурбанізована	Керована урбанізація, місто-держава	Історично-радіальна, урбаністичне оновлення
<i>Основний вектор трансформації</i>	Ревіталізація простору, підвищення інвестиційної привабливості	Екологічна інфраструктура, технологічне управління простором	Локалізація послуг, сталий транспорт
<i>Ключові ініціативи</i>	High Line, Hudson Yards, Smart Cities NYC	NEWater, Gardens by the Bay, Green Plan 2030	Місто 15 хвилин, Grand Paris Express
<i>Соціальні виклики</i>	Соціальна сегрегація, просторові контрасти	Обмеженість ресурсів і території	Соціальна поляризація між центром і передмістями
<i>Особливості сталого розвитку</i>	Зелені дахи, адаптація інфраструктури до змін клімату	Водна незалежність, вертикальне озеленення, енергоефективність	Децентралізація, адаптивність до кліматичних змін

Порівняльний аналіз глобальних міст Нью-Йорка, Сінгапуру та Парижа дозволяє виявити ключові особливості їх розвитку, ролі у світовій урбаністичній системі та стратегій адаптації до викликів сучасності. Усі три міста є провідними глобальними центрами, однак кожне з них репрезентує власну модель глобальності. Нью-Йорк виступає як всесвітній фінансовий центр з гіперурбанізованою забудовою та потужними командно-контрольними функціями. Сінгапур є прикладом ефективної інфраструктурної моделі з чітким просторовим плануванням, де управління урбанізацією здійснюється централізовано. Париж, у свою чергу, поєднує

культурну спадщину, інституційну вагу і стратегії просторового оновлення, фокусуючись на соціальній рівновазі та екологічному переході.

Тип урбанізації відображає регіональні особливості та історичні передумови. Нью-Йорк демонструє постіндустріальну модель із зростаючим значенням ревіталізованих територій (High Line, Hudson Yards). Сінгапур вирізняється повною інтеграцією зеленого просторового планування і використанням екоінновацій (NEWater, Gardens by the Bay). Париж реалізує ідею поліцентричного міста з локалізацією сервісів (концепція 15-хвилинного міста), стимулюючи мобільність, сталу інфраструктуру і підвищення якості життя. Основні вектори трансформації міських просторів також суттєво відрізняються. У Нью-Йорку акцент зроблено на економічне оновлення та стимулювання інвестицій. У Сінгапурі – на технологічну автономію і управління природними ресурсами. У Парижі – на екологізацію транспорту, реконструкцію районів і територіальну рівновагу. Це відображає відмінності в пріоритетах: фінансова експансія, екологічна ефективність, соціальна інтеграція. Разом із тим, всі три міста стикаються з характерними соціальними викликами. У Нью-Йорку це просторово-соціальна сегрегація та гентрифікація. У Сінгапурі – обмеженість простору та ризик монофункціональності. У Парижі – нерівність між історичним центром і передмістями. Кожне місто намагається вирішити ці виклики через інституційні механізми, житлову політику, урбаністичні проекти та розвиток транспортної доступності.

У контексті цілей сталого розвитку міста демонструють відмінні, але дієві стратегії. Нью-Йорк запроваджує зелену інфраструктуру та кліматичну адаптацію. Сінгапур – циркулярну економіку та високотехнологічні екологічні рішення. Париж – енергоефективність, зелену мобільність та участь громад у формуванні міського простору.

Таким чином, Нью-Йорк, Сінгапур і Париж представляють три альтернативні моделі глобальних міст: американську (ринково-орієнтовану), азійську (керовану та технологічну) і європейську (культурно-гуманістичну).

Порівняльний аналіз дозволяє краще зрозуміти багатовимірність глобального урбаністичного процесу та визначити потенційні орієнтири для інших міст світу, що прагнуть поєднати конкурентоспроможність, сталість та соціальну інтеграцію.

3.2. Урбаністичні виклики

Однією з найгостріших урбаністичних проблем глобальних міст у ХХІ столітті є просторова фрагментація та соціальна поляризація. Ці явища тісно пов'язані з процесами глобалізації, неоліберального управління простором і гентрифікації, які одночасно стимулюють розвиток і посилюють нерівність у межах міського середовища. Просторова фрагментація проявляється у формуванні соціально, функціонально та архітектурно ізольованих районів з різною якістю життя, рівнем доступу до інфраструктури та умовами проживання. У багатьох глобальних містах можна спостерігати чіткий контраст між престижними центральними зонами, модернізованими бізнес-кластерами та депресивними передмістями або маргіналізованими «зовнішніми кільцями». Наприклад, у Парижі, соціально вразливі групи часто концентруються у передмістях (*banlieues*), які значною мірою ізольовані від культурного і транспортного ядра міста. У Нью-Йорку високий рівень майнової диференціації формує просторові зони «розкішних анклавів» (Manhattan, Brooklyn Heights) поруч із районами, які системно стикаються з бідністю та інфраструктурним знедоленням (наприклад, Бронкс) [16].

Соціальна поляризація у глобальних містах – це наслідок як економічної нерівності, так і нерівного доступу до публічних благ. Політика «економічної конкуренції між містами» стимулює залучення інвестицій і капіталу, однак часто ігнорує потреби вразливих соціальних груп. Як наслідок, формується так зване місто для «креативного класу» (за Р. Флоридою), в якому середній клас та соціально вразливі верстви

втрачають можливість комфортного проживання через високі ціни на житло, приватизацію публічного простору та згортання соціальних програм [7].

В умовах глобалізованої економіки гентрифікація стає не лише механізмом оновлення районів, але і причиною витіснення місцевих мешканців, що сприяє зростанню просторової ідентичності лише для еліт. В Сінгапурі, незважаючи на високий рівень планованості, також простежується поділ на високоінтегровані центральні райони з інноваційною інфраструктурою та периферійні зони з меншою концентрацією економічних можливостей, хоча уряд прагне до соціального балансу через державне житлове регулювання [44].

Додатково, просторове розшарування посилюється цифровим розривом, де доступ до цифрових сервісів та мобільності стає новою формою просторової привілеї. Глобальні міста мають високий рівень розвитку смарт-технологій, проте доступ до них часто нерівномірний. У відповідь на ці виклики, міста формують нові підходи до інтеграції простору, включаючи [45]:

- відправку повноважень на місцевий рівень, що дозволяє враховувати специфіку окремих мікрорайонів;
- розвиток публічних просторів, доступних усім верствам населення;
- реінтеграцію соціального житла в центральні частини міста;
- концепції змішаної забудови, які поєднують житло, роботу, послуги й рекреацію в межах одного району.

Узагальнюючи, просторово-соціальна фрагментація є викликом не лише для міського розвитку, а й для міської ідентичності, солідарності та стійкості. Вирішення цієї проблеми вимагає багаторівневого управління, участі громад та інтеграції соціальних аспектів у просторове планування.

У глобальних містах проблема забезпечення житлом населення є однією з ключових соціально-просторових дилем. Дефіцит житла та зростаюча нерівність у його доступності формуються під впливом складної взаємодії ринкових механізмів, демографічного тиску, гентрифікаційних

процесів, політик неоліберального регулювання та урбаністичних трансформацій. У результаті цього житлове питання перетворюється на один із основних бар'єрів сталого та інклюзивного розвитку глобальних міст.

Глобальні міста, як правило, є привабливими для інвесторів, іммігрантів, фахівців креативного сектору та представників високодохідних груп. Проте ця привабливість супроводжується зростанням вартості житла, обмеженою пропозицією доступного житла та спекуляцією на ринку нерухомості. Наприклад, у Нью-Йорку середня орендна плата за житло у центральних районах перевищує \$3000 на місяць, тоді як мінімальна заробітна плата не забезпечує навіть базового життєвого рівня. Аналогічно, у Парижі, попри розвинену мережу соціального житла, спостерігається висока конкуренція за квартири, що призводить до маргіналізації окремих верств населення та територіальної ізоляції малозабезпечених мешканців у передмістях (*banlieues*) [36]. Один із провідних чинників кризи житла – гентрифікація, яка трансформує колишні індустріальні або занедбані райони у привабливі осередки для середнього та вищого класу. Це спричиняє витіснення корінного населення, особливо вразливих груп – пенсіонерів, мігрантів, одиноких матерів тощо. Як приклад, у районі Williamsburg (Нью-Йорк) та в 10-му окрузі Парижа з 2000-х років відбувся масовий приплив капіталу, змінено соціальну структуру району та втрачено його традиційну ідентичність. Крім гентрифікації, важливою проблемою є концентрація житла у руках інституційних інвесторів та фондів, які скуповують квартири задля інвестиційної вигоди. Це зменшує обсяг житла, яке реально доступне для постійного проживання. Сінгапур, на відміну від багатьох міст, демонструє високу ефективність державного житлового регулювання: близько 80% населення мешкає у квартирах, побудованих за програмою HDB (Housing & Development Board), що гарантує базову житлову безпеку та цінову стабільність. Водночас, навіть у Сінгапурі фіксується розшарування за рівнем житла: приватні апартаменти, збудовані за рахунок іноземного капіталу, часто є недоступними для місцевих молодих сімей.

Іншим аспектом проблеми є невідповідність житлової політики викликам кліматичної адаптації та демографічних змін. У багатьох мегаполісах відсутні стимули до реновації житлового фонду з урахуванням енергоефективності, сталості та мобільності. Крім того, зростає частка самотніх домогосподарств і літніх людей, потреби яких часто не враховуються в сучасних проектах.

Серед перспектив вирішення проблеми можна виділити:

- розвиток інноваційних моделей житла: кооперативне житло, модульне будівництво, житлові кластери;
- державне і муніципальне втручання у вигляді квотування «доступного житла» у нових забудовах;
- диджиталізація житлової політики, яка дозволяє відслідковувати наявність та використання житлового фонду в реальному часі;
- участь громад у плануванні, що забезпечує прозорість і соціальну чутливість рішень.

Загалом, житлова криза в глобальних містах – не лише економічна, а глибоко соціальна і просторово-політична проблема, що потребує комплексного підходу з поєднанням ринкових механізмів, державного регулювання і активної участі громадянського суспільства.

У відповідь на багатогранні виклики глобалізації, урбанізації та зміни клімату провідні міста світу дедалі частіше звертаються до підходів стійкого та інклюзивного планування, які поєднують екологічну відповідальність, соціальну справедливість та економічну ефективність. Ці підходи формують нову парадигму розвитку глобальних міст як середовищ, що не лише продукують прибуток і потоки, а й гарантують якість життя для всіх мешканців. Стійке планування базується на принципах екологічної рівноваги, довгострокової ресурсної безпеки та кліматичної адаптації. Воно передбачає:

- раціональне використання земельних ресурсів, інтеграцію зелених і блакитних інфраструктур у міський простір;

- зменшення вуглецевого сліду шляхом переходу до енергоефективних будівель, низьковуглецевого транспорту, відновлюваних джерел енергії.

Водночас інклюзивність означає забезпечення доступу всіх соціальних груп до базових міських благ: житла, транспорту, публічного простору, освіти, охорони здоров'я, можливості участі у прийнятті рішень. Це означає, що міське планування має враховувати потреби не лише економічно активних верств, а й жінок, дітей, людей з інвалідністю, літніх людей, мігрантів та маргіналізованих спільнот.

У багатьох глобальних містах запроваджуються концепції, що реалізують обидва ці принципи. Так, у Парижі активно реалізується ідея «15-хвилинного міста», в якому мешканці можуть задовольнити щоденні потреби в межах короткої пішої або велосипедної доступності. Це сприяє децентралізації функцій, зниженню транспортного навантаження, зміцненню місцевих громад та збереженню екологічного балансу [20]. У Сінгапурі стійке планування підтримується централізованим управлінням та орієнтоване на максимальне поєднання житла, природи та інфраструктури. Наприклад, у нових житлових районах (як-от Tengah New Town) передбачено повну відмову від приватного транспорту на поверхні, інтеграцію екосистемних коридорів і підземних інженерних мереж. При цьому держава активно залучає мешканців до планування, проводячи громадські слухання та опитування [32]. Нью-Йорк, як багатонаціональний мегаполіс, також реалізує низку інклюзивних ініціатив. Наприклад, програма "OneNYC" поєднує стратегії сталого розвитку з акцентом на зменшення нерівності, доступне житло, розширення зелених зон та інтеграцію концепції кліматичної справедливості (climate equity). Особливе значення приділяється адаптації міста до наслідків ураганів, підвищення рівня моря та спеки.

У стратегіях інклюзивного планування дедалі більшого значення набуває принцип "право на місто" (Henri Lefebvre), що передбачає не лише

фізичний доступ до простору, а й участь у його формуванні, користуванні та трансформації. Це реалізується через:

- інструменти партисипативного планування;
- доступність публічного простору;
- проектування «для всіх» (universal design).

Водночас існують бар'єри для реалізації таких підходів, серед яких:

- домінування інтересів приватних девелоперів;
- конфлікти між короткотерміновими прибутками та довготерміновими цілями;
- брак ефективної міжсекторальної координації.

Успішна реалізація стійкого та інклюзивного планування вимагає:

- міждисциплінарного підходу;
- інтегрованих стратегій на рівні муніципалітетів;
- збалансованого поєднання політичної волі, фінансових інструментів і громадської участі.

Отже, у глобальних містах XXI століття саме стійке та інклюзивне планування стає основою формування урбаністичного середовища, яке відповідає на сучасні виклики та здатне забезпечити гідне життя для майбутніх поколінь. Розглянемо виклики, та можливості їх вирішення (таблиця 3.2). Глобальні міста, попри свою економічну могутність, інноваційність та культурне різноманіття, стикаються з низкою складних урбаністичних викликів. Їхня особлива роль у світовій системі розселення, інтенсивність соціальних і просторових процесів, а також вплив на довкілля призводять до нагромадження проблем, які не мають уніфікованих рішень. Нижче представлено аналітичний огляд основних викликів, виявлених у глобальних містах, з прикладами проявів та шляхами подолання.

Одним з найбільш поширених і глибоких викликів є дефіцит житла, доступного для різних верств населення. Міста, що приваблюють капітал, інвесторів і нових жителів, мають високий попит на нерухомість. У таких містах, як Нью-Йорк, Лондон, Сан-Франциско та Гонконг, вартість житла

досягає критичних рівнів. Проявами є витіснення малозабезпечених верств населення (гентрифікація), зростання частки бездомних, формування неформальних поселень на периферії.

Таблиця 3.2

Виклики глобальних міст та перспективи їх вирішення
(побудовано автором)

Урбаністичний виклик	Прояв у глобальному місті	Міста, де спостерігається проблема	Шляхи подолання
Дефіцит доступного житла	Високі ціни на оренду, витіснення малозабезпечених	Нью-Йорк, Сан-Франциско, Лондон, Париж, Гонконг, Торонто, Берлін	Регулювання оренди, соціальне житло, змішане зонування
Просторова фрагментація та соціальна поляризація	Відокремлені райони за рівнем доходу та етнічним складом	Париж, Лос-Анджелес, Йоганнесбург, Буенос-Айрес, Лондон, Чикаго, Делі	Інклюзивне планування, децентралізація послуг, розподілена інфраструктура
Транспортне навантаження та затори	Щоденні затори, довгий час у дорозі	Нью-Йорк, Лос-Анджелес, Бангкок, Мехіко, Лагос, Маніла,	Розвиток громадського транспорту, 15-хвилинне місто, велоінфраструктура
Забруднення навколишнього середовища	Смог, викиди CO ₂ , нестача зелених зон	Пекін, Делі, Джакарта, Каїр, Лос-Анджелес, Мехіко, Сан-Паулу	Зелена інфраструктура, електротранспорт, обмеження автівок
Кліматична вразливість	Підвищення рівня моря, спека, повені	Маямі, Нью-Йорк, Шанхай, Токіо, Джакарта, Гонконг, Дакка	Кліматичне зонування, зелені дахи, адаптивна інфраструктура
Цифрова нерівність	Нерівний доступ до цифрових послуг	Кейптаун, Маніла, Ріо-де-Жанейро, Детройт, Каїр, Бомбей, Джакарта	Цифрова освіта, безкоштовний Wi-Fi, smart-інклюзія
Обмежена участь громад у плануванні	Ігнорування потреб локальних громад у проєктах	Дубай, Каїр, Лагос, Мумбаї, Каракас, Джакарта, Пекін	Партисипативне бюджетування, локальні консультації, прозоре управління

Рішення включають державне регулювання ринку житла, будівництво соціального житла, запровадження зонування з обов'язковою часткою доступного житла та стимулювання проєктів зі змішаним використанням територій. У багатьох глобальних містах простір структурується за соціальними, економічними й етнічними критеріями. Париж (із сегрегованими передмістями), Лос-Анджелес (із расово-економічними поділами), Йоганнесбург (із спадком апартеїду) демонструють приклади просторової фрагментації, коли високодохідні райони сусідять із зонами маргіналізації, що ускладнює соціальну інтеграцію. Це призводить до посилення нерівності, криміналізації окремих кварталів, обмеженого доступу

до якісних послуг. Серед рішень – децентралізація послуг, розвиток “поліцентричних” міських структур, розширення доступу до освіти, охорони здоров’я, та залучення громад до розробки нових моделей планування.

Глобальні міста, які розвивалися на основі автомобілецентричних моделей, стикаються з перевантаженням дорожньої інфраструктури. Нью-Йорк, Бангкок, Мехіко, Маніла є прикладами мегаполісів, де час у дорозі до роботи може перевищувати дві години. Це погіршує якість життя, знижує продуктивність, спричиняє хронічне забруднення повітря. Ефективні заходи – розвиток громадського транспорту (метро, легке метро, BRT), пріоритизація велосипедної та пішохідної інфраструктури, запровадження транспортного зонування (заборона на приватний транспорт у центрах) та реалізація концепції “15-хвилинного міста”. Пекін, Делі, Джакарта, Мехіко та Каїр є містами, що регулярно очолюють рейтинги найбільш забруднених мегаполісів світу. Основні джерела – транспорт, промисловість, неконтрольоване будівництво. Проблеми загострюються через інверсію температур, слабку вентиляцію та відсутність зелених зон.

Шляхи подолання включають перехід на електротранспорт, запровадження жорстких стандартів викидів, розвиток зелених коридорів, вертикального озеленення, екомоніторингу й урбаністичних “фільтрів” (наприклад, парклетів). Міста, розташовані на узбережжях або у тропіках, як-от Маямі, Шанхай, Джакарта, Гонконг і Дакка, вразливі до кліматичних змін. Вони стикаються з повеннями, надмірною спекою, ерозією берегів і збільшенням кількості надзвичайних погодних явищ.

Практичні рішення включають впровадження зелених дахів, кліматичного зонування, посилення містобудівних норм щодо стійкості, створення водопроникних зон та резервуарів для стоку води, адаптивного озеленення. Попри високий рівень технологічного розвитку, глобальні міста часто демонструють цифрову нерівність між соціальними групами. У таких містах, як Кейптаун, Маніла, Ріо-де-Жанейро, цифрові сервіси недоступні

для маргіналізованих громад через відсутність інфраструктури, низький рівень цифрової грамотності та дорожнечу технологій.

Рекомендовані рішення: забезпечення безкоштовного публічного Wi-Fi, відкриття цифрових хабів, освітні програми, smart-інклюзія в наданні адміністративних послуг. Міста з авторитарними або технократичними моделями управління (наприклад, Дубай, Лагос, Пекін) часто нехтують участю громад у прийнятті рішень. Це призводить до конфліктів інтересів, неефективних рішень, низької довіри населення до муніципальної влади. Інструменти для підвищення участі включають партисипативне бюджетування, громадські обговорення, електронні платформи для голосування та консультацій, прозорі процедури ухвалення містобудівних рішень. Глобальні міста виступають індикаторами викликів, з якими у майбутньому стикнуться менш урбанізовані території. Урбаністичні виклики мають міждисциплінарний характер і потребують комплексного підходу. Їх вирішення можливе лише за умови залучення різних зацікавлених сторін: влади, громадянського суспільства, бізнесу та міжнародних організацій. Успішні практики адаптації та сталого розвитку можуть бути масштабовані для інших міст світу.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз еволюції наукових підходів до визначення поняття «глобальне місто» показав, що даний термін пройшов складний шлях становлення. У ХХІ столітті підхід до глобальних міст значно розширився, охоплюючи не лише економічну функцію, а й культурну, політичну, екологічну й цифрову складові.

Глобальне місто постає як вузол у світовій системі, де концентруються інструменти управління, фінансові потоки, інновації та людський капітал. Основними критеріями глобальності є концентрація штаб-квартир транснаціональних корпорацій, фінансових інститутів, транспортна та цифрова мережевість, роль у глобальному управлінні, культурна привабливість та якість життя.

2. Розгляд сучасних методик і показників ідентифікації глобальних міст дозволив виявити основні інструменти їх класифікації: рейтинги Globalization and World Cities (GaWC), Global Power City Index, Global Cities Index та інші. Вони ґрунтуються на кількісному та якісному аналізі показників, пов'язаних із глобальним функціонуванням міст, таких як ділова активність, політична залученість, інфраструктура, людський капітал і якість життя. Ці рейтинги не лише фіксують положення міста в глобальній ієрархії, але й слугують орієнтиром для стратегічного розвитку.

3. Дослідження просторового розміщення та ролі глобальних міст у світовій системі розселення показало, що більшість глобальних міст зосереджені у трьох головних мегарегіонах – Північній Америці, Західній Європі та Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Глобальні міста виступають ключовими вузлами світової урбаністичної мережі, впливаючи на розподіл населення, економічну інтеграцію територій і просторову організацію людської діяльності. У структурі світового розселення вони

відіграють роль не лише концентраційних центрів, а й інноваційних хабів, що формують поліцентричні мегалополіси.

4. Кейс-аналіз провідних глобальних міст – Нью-Йорка, Сінгапура та Парижа – дозволив виявити відмінності у стратегічних підходах до управління урбанізаційними процесами, використання ресурсів та досягнення стійкого розвитку. Нью-Йорк вирізняється своєю фінансовою потужністю, соціальною поляризацією та потужним активістським рухом. Сінгапур демонструє модель контрольованої урбанізації, орієнтованої на технологічну ефективність, зелену інфраструктуру та адаптивне управління. Париж слугує прикладом європейської моделі поліцентричного розвитку, поєднуючи культурну спадщину з прогресивною урбаністикою. Проведене порівняння дозволяє краще зрозуміти внутрішню диференціацію глобальних міст і варіативність моделей розвитку.

5. Аналіз основних викликів, що постають перед глобальними містами, виявив широкий спектр проблем: дефіцит доступного житла, просторову фрагментацію, транспортне перевантаження, екологічні загрози, кліматичну вразливість, цифрову нерівність та брак участі громад у плануванні. Ці проблеми мають системний характер і є наслідком як надмірної урбанізації, так і глобалізаційного тиску. Проте, водночас, у багатьох містах уже реалізуються перспективні практики: від концепції 15-хвилинного міста (Париж), smart mobility (Сінгапур), сталого зонування (Нью-Йорк) до інтеграції громад у процеси управління. Таким чином, дослідження підтвердило, що глобальні міста є не лише центрами проблем, а й лабораторіями рішень, які можна масштабувати на інші урбанізовані простори.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Список використаних джерел

1. Інтерактивна карта розселення населення світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iied.org/cities-interactive-data-visual>
2. Кравченко К. Особливості розвитку міських агломерацій в умовах сучасної глобалізації Features of the urban agglomerations development in the conditions of contemporary globalization / К. Особливості розвитку міських агломерацій в умовах сучасної глобалізації Кравченко // Економічна та соціальна географія. - 2022. - Вип. 87. - С. 72-81. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esg_2022_87_9
3. Швиданенко, О. А. (2007). Глобальна конкурентоспроможність: теоретичні та прикладні аспекти. Київ: ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана», 307.
4. Brenner, N., & Schmid, C. (2015). Towards a new epistemology of the urban? *City*, 19(2-3), 151–182.
5. C40 Cities. (2023). Green and Thriving Neighbourhoods. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.c40.org/reports/green-and-thriving-neighbourhoods/>
6. Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society*. Blackwell Publishers.
7. Florida R., «Cities and the Creative Class» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.creativeclass.org/acrobat/florida.pdf>
8. Florida, R. (2002). *The Rise of the Creative Class*. Basic Books.
9. Friedmann, J. (1986). The world city hypothesis. *Development and Change*, 17(1), 69–83. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7660.1986.tb00231.x>
10. Glaeser, E. (2011). *Triumph of the City*. Penguin Press.
11. Global Cities and the Ends of Globalism [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ueaeprints.uea.ac.uk/id/eprint/66878/1/Accepted_manuscript.pdf

12. Global City Competitiveness Index at: <https://www.kearney.com/global-cities/2019>
13. Hall, P. (1966). *World Cities* / P. Hall. – New York: McGraw-Hill, 256 p.
14. Hall, P. (2000). Creative cities and economic development. *Urban Studies*, 37(4), 639–649.
15. Hall, P., & Pain, K. (2006). *The Polycentric Metropolis: Learning from Mega-City Regions in Europe*. Earthscan.
16. Harvey, D. (2008). The Right to the City. *New Left Review*, 53, 23–40.
17. Katz, B., & Bradley, J. (2013). *The Metropolitan Revolution*. Brookings Institution Press.
18. Kearney. (2024). *Global Cities Index and Outlook 2023*. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.kearney.com/global-cities>
19. Map of the Global Cities index [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://vividmaps.com/map-of-global-cities-index/>
20. Moreno, C., Allam, Z., Chabaud, D., Gall, C., & Pratlong, F. (2021). Introducing the “15-Minute City”: Sustainability, Resilience and Place Identity in Future Post-Pandemic Cities. *Smart Cities*, 4(1), 93–111.
21. Mori Memorial Foundation. (2023). *Global Power City Index 2023*. Institute for Urban Strategies. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://mori-m-foundation.or.jp/english/ius2/gpci/>
22. Niemets, K., Kravchenko, K., Kandyba, Y., & Kobylin, P. (2021). World cities in terms of the concept of sustainable development. *Geography and Sustainability*, 2(4), 304–311.
23. NYC Department of Environmental Protection. (2019). *Green Infrastructure Annual Report*. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.nyc.gov>
24. OECD. (2020). *Cities in the World: A New Perspective on Urbanisation*. OECD Publishing.
25. Pain, K. (2011) Spatial transformations of cities: global city region? Mega-city region? In: Derudder, B., Hoyler, M., Taylor, P. J. and Witlox, F. (eds.)

- International Handbook of Globalization and World Cities. Elgar original reference. Edward Elgar, Cheltenham.
26. PUB (Public Utilities Board). (2022). NEWater: Singapore's answer to water scarcity. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.pub.gov.sg>
 27. Sassen, S. (2001). The Global City: New York, London, Tokyo (2nd ed.). Princeton University Press.
 28. Sassen S., «Reading the city in a global digital age between topographic representation and spatialized power projects» in L. Krause (ed.), Global Cities: Cinema, Architecture, and Urbanism in a Digital Age, New Brunswick, N.J: Rutgers University Press, 2003, pp.15-30.
 29. Sassen, S. (2018). The Global City: Strategic Site, New Frontier. Chapter in Moving Cities - Contested Views on Urban Life. Springer at: <http://www.rrojasdatabank.info/saskiasassenglobalcity.pdf>.
 30. STC Economic Power Index [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://globalresidenceindex.com>
 31. Sustainable Development Solutions Network. (2023). SDG Cities Index. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.sdgindex.org/reports/sustainable-development-report-2023/>
 32. Tan, A. (2020). Green Building and Sustainable Urban Planning in Singapore. Singapore Journal of Urban Research, 14(1), 55–72.
 33. Taylor, P. J., & Derudder, B. (2016). World City Network: A Global Urban Analysis (2nd ed.). Routledge.
 34. Taylor, P. J., Derudder, B., Faulconbridge, J., Hoyler, M., & Ni, P. (2011). The Globalization and World Cities Research Network (GaWC). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.lboro.ac.uk/gawc/>
 35. Think you know what a global city is? This study might prove you wrong [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.weforum.org/agenda/2016/12/think-you-know-what-a-global-city-is-this-study-might-prove-you-wrong/>

36. Townsend, A. (2013). *Smart Cities: Big Data, Civic Hackers, and the Quest for a New Utopia*. W.W. Norton & Company.
37. UNEP. (2021). *Cities and Climate Change*. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.unep.org/resources/report/cities-and-climate-change>
38. UN-Habitat. (2020). *World Cities Report 2020: The Value of Sustainable Urbanization*. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://unhabitat.org/wcr/>
39. United Nations. (2022). *World Urbanization Prospects*. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://population.un.org/wup/>
40. *Urban world: Mapping the economic power of cities*. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/urbanization/urban-world-mappingthe-economic-power-of-cities>
41. World Bank [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.worldbank.org/en/topic/transport/brief/urban-transport>
42. World Economic Forum. (2022). *Net-Zero Carbon Cities*. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.weforum.org/reports/net-zero-carbon-cities>
43. Yap, J. (2017). *Smart Mobility in Singapore: Managing Congestion through Technology*. *Transport Policy*, 60, 45–52.
44. Yuen, B. (2011). *Urban Housing in Singapore: Government-led Land and Housing Policies*. In *Cities: The International Journal of Urban Policy and Planning*, 28(1), 5–16.
45. Yuen, B. (2019). *Urban Planning in Singapore: The Transformation of a City*. In Y. Han, *Sustainable Cities in Asia*. Springer.

ДОДАТКИ